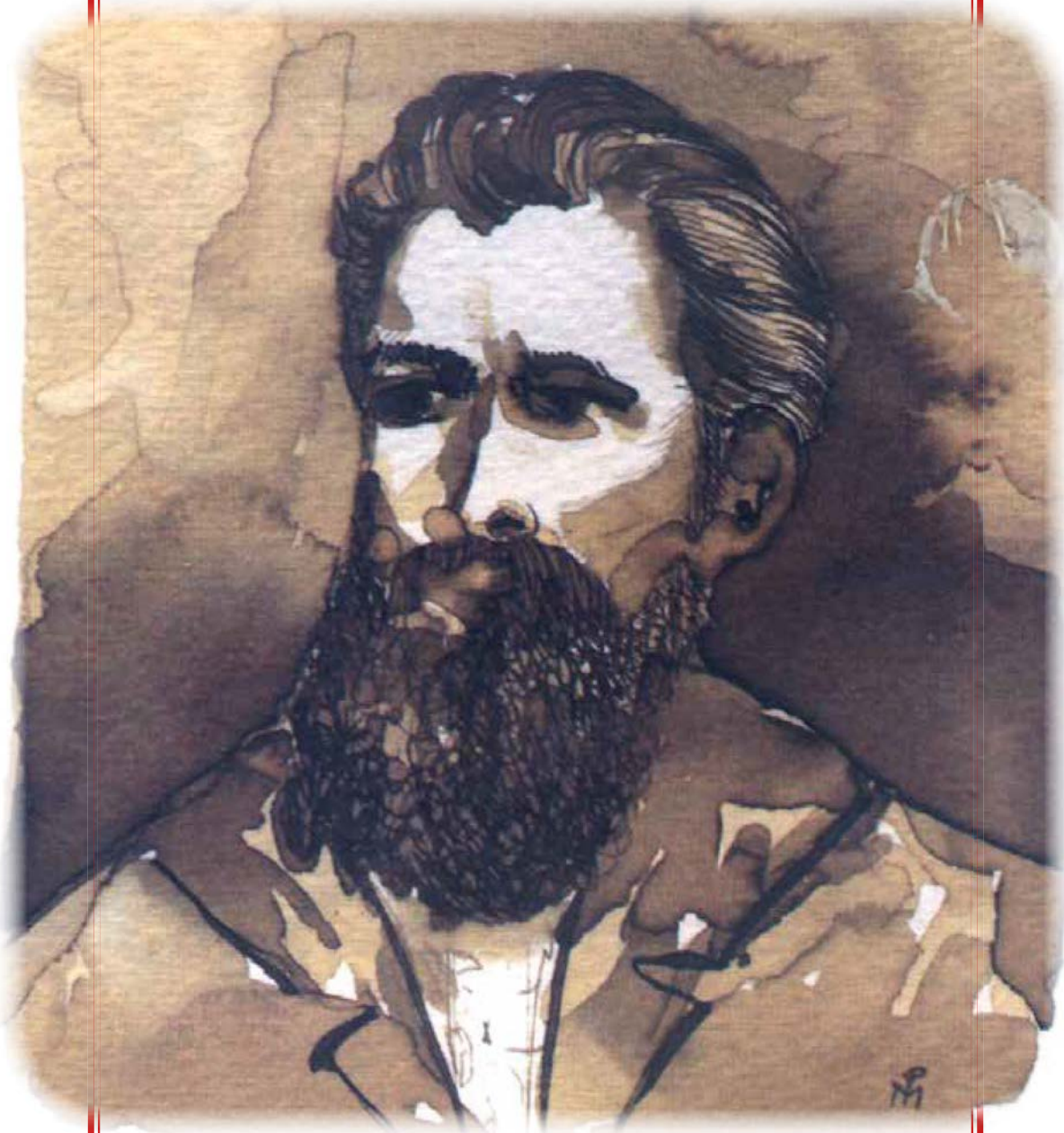

КУЛТУРА • УМЈЕТНОСТ • ДРУШТВО

Суџра

Година 4 • Број 10 21. октобар 2019.

КУЛТУРА • УМЈЕТНОСТ • ДРУШТВО

Суџра

Година 4 • Број 10 • 21. октобар 2019.

Директор:
Миладин БЕРИЋ

Главни и одговорни уредник:
Ранко ПРЕРАДОВИЋ

Редакција:
Душко М. ПЕТРОВИЋ,
Др Ненад НОВАКОВИЋ,
Милан РАКУЉ,
Мирко ЉУБАНИЋ,
Војин ТРИВУНОВИЋ,
Душко Ж. ПОПОВИЋ,
Вито БОЈКОВАЦ и
Момчило ГОЛИЈАНИН

Издавач:
Књижевна заједница
„Васо Пелагић“ Бања Лука
(„Крајишке новине“),
78000 Бања Лука,
Ж. Мишића 19/4.

Телефон: 065/663-159
Е-пошта:
rpr.deda@hotmail.com
Жиро-рачун:
562-099-00000-457-93

Штампа:
ГРАФИД д.о.о.
Бања Лука

За штампарију:
Бранислав Иванковић

Насловна страна:
Михаило РАКИТА,
Илустрације:
Миленко ГЕМАЉЕВИЋ
Финансирао:
Ненад Јање ЈАЊЕТОВИЋ

Крајишке
новине

Душко М. ПЕТРОВИЋ

ПОСЛЕДЊА БЕСЕДА ВАСИЛИЈА СТЕФАНОВИЋА

Васо Пелагић у хелији број 11 Пожаревачког затвора непосредно пред пресуду 1897. гледа у зид и говори - да ли онима који ће га мало потом осудити или само том зиду, сада је свеједно...

Овако ћу.
Разумео сам пресуду
и не осећам се кривим.

Али,
како знам
да се више немам
коме жалити,
дозволите ми,
господине судија
и ви господо поротници,
у овој судници
још неку реч рећи.

Вашом строгом
пресудом
шаћете ме
на робију,
овде
у држави за коју сам веровао
да је једино место на свету
у којој и ми Срби из Босне
можемо бити слободни.

Није празна прича
да сам
од своје родне куће
до Србије
дошао пешке;
као што се пешке иде у цркву,
тако сам ја пешке у Србију,
у храм слободе наше
дошао.

Србија ми је дала школу,
из Србије сам
и до Москве стигао,
а сви знате шта сам у Русији учио
и колико је то ваљало мени,
а колико још више нашем
српском народу.
Србија ме послала у Бању Луку
да отворим Богословију
и своје знање пренесем
младима –
спремнима
да свој живот ставе
у службу народу,
истини и правди...
Рекох ли: слободи?

Мало им је било
Турцима,

турској сили и потуричкој,
да ме само из Богословије,
него ме и из целе Босне
истераше,
протераше
у Малу Азију – знате ли
где је Кјутјај,
авај -
само ме мисао
о слободи,
о истини и правди
држала
и одржала
до доласка браће Руса,
који ми помогоше
да се,
ничег другог на свету,
него баш Србије,
ваше и наше Србије,
домогнем.

Питајте, господо,
сваког Србина у Босни
у шта се једино узда,
у кога су му очи уперене
и одакле спас очекује;
питајте
и знајте:
увек и увек
чућете само један одговор:
Србија.

Тако је сада,
на крају овог века,
тако ће, бојим се, још задуго,
још задуго бити, туго,
туго наша и моја
без мира и спокоја.

Разумео сам,
кажем вам,
пресуду
и не осећам се кривим.
Осећам
да нећу дуго да живим,
односно,
знам да ћу у затвору Србије,
у затвору слободе наше
умрети –
и дај, Боже,
да са мном не умре
и нада Срба из Босне
у Србију као спас.
А за вас,
господо поротници
и вас господине судија,
ево још једном:
Истина и Правда.

Хвала.

(У Београду, на Врачару,
на дан св. Сергија Радоњешког после 123
године, тачније 8. октобра 2019.)

“Пелагићева” издања на сајмовима књига

Послије Бањалуке – Београд

На заједничком штанду Удружења издавача Републике Српске на овогодишњем бањалучком Сајму књига, којег годинама организује предузеће „Глас Српске“ уз подршку Владе РС и бројних твртки, нашла су се и издања Књижевне зајднице „Васо Пелагић“ из Бање Луке. На несрећу, овај издавач, ушао у трећу деценију постојања, нема ниоткуд никакву финансијску подршку, па није могао бити организован сопствени штанд, нити уприличена ниједна промоција, а за разлику од ранијих година, ове је године објављено једва петнаестак нових дјела (било је година када је из ове издавачке куће „излазило“ тридесет или четрдесет наслова). У Републици Српској, захваљујући чудима природе, издаваштво је сведено на ништа, а постоји само једно званично издавачко предузеће, док се сви остали сматрају – успутним, што је трагично гледање у смислу третмана издаваштва као таквог. Више се придаје важности издаваштву разних библиотека него ли званичних и за то регистрованих издавача којих је, због тога, све мање и мање управо на корист библиотекарства.

Књижевна заједница „Васо Пелагић“ на овом је сајму изложила „Гори лила уочи Илина“, зборник књижевних радова са истоименог књижевног саборовања одржаног по тринаести пут (заједничко издање са КПД „Васо Пелагић“ из Пелагићева), „Укоричене године“ Ненада Симића (новинарски текстови), „Како спознати универзум природе и себе“ биоенергетичара Ненада Јањетовића Јањета (лична промишљања), те четири збирке пјесама: „Лептир сликар“ Евите Бојковац, „Свјати“ Петра Личи-

не, Воденице свјетлости“ Милорада Цумбе, „Можда корјен трава“, изабране пјесме Ратка Лукенића и „На дан Светог Трифуна“ Милана Берића. Била су ту и још нека издања оз ранијих година, тако да је укупно било изложено тридесетак наших издања.

На истом штанду, под истим околностима, ова ће издавачка кућа излагати и на овогодишњем београдском Међународном сајму књига од 20. до 28. октобра ове године. У оквиру сајамских програма, а на штанду Републике Српске, Књижевна заједница „Васо Пелагић“ из Бање Луке промовисаће књиге: „Лептир сликар“ Евите Бојковац (о књизи говоре проф. Александар Мијалковић и Ранко Прерадовић, рецензенти, ријеч је о трећој књизи ове четрнаестогодишње основке) и „Водиденице свјетлости“ Милорада Цумбе (постхумно издање, пјесников првијенац, о књизи ће говорити Ненад Цумбо, син ауторов и Ранко Прерадовић, приређивач). На излагачком штанду УИ РС наће се још двадесетак издања овог издавача.

С.П.

Осам стотина година аутокефалности СПЦ

Респективна историјска чињеница

Крајем 12. века Србија се, снажењем Немањића, постепено извучила из вазалног односа према Византији пре свега захваљујући њеном слабљењу под последњим Комнинима. Унутрашње последице прекомерних подухвата последњег великог владара из династије Комнина, Манојла, били су истрошена и слаба Византија. Слабости Византије и Манојлових наследника искористили су многи, међу њима и Срби. Стефан Немања уједињује обе српске државе - Србију (Рашку), којом је владао, и Зету, из које је потицао (Љ. Максимовић, 62). Уједињење и проширење на рачун Византије, као и осамостаљење од ње, довело је до стварања државе са сложеним околностима: црквена организација и верници католичке провинцијенције у Приморју, традиција краљевске титуле добијене од Рима у Зети, традиција удеоних кнежевина, јурисдикција Охридске архиепископије у Рашкој и др. Осамостаљену државу Немања је наслонио на источноправославну веру и државну традицију Византије ородивши се са њеном владајућом династијом чиме је прихватио византијски принцип да византијска принцеза може бити удата само за владара. Абдицирајући, Немања за наследника поставља средњег сина Стефана, византијског зета. Још раније, најмлађи Растко напушта управу Хумом и одлази на Свету Гору где прима монашки чин добијајући има Сава. Касније тамо одлази и Немања, већ као монах Симеон, где на запустелом манастиришту, добијеном од византијског цара, граде српски манастир, наравно, све уз помоћ великог жупана Стефана. За поста-

нак и даљу судбину српске цркве манастир Хиландар имао је велики значај јер је његово оснивање у својеврсном седишту православне духовности на византијском подручју са добијањем акта којим је потврђена његова независност и „аутокефалност“ откривало тежње првих Немањића и наговештавало развој српског црквеног питања (ИСН I-1, Д. Богдановић, 316).

Државно јединство земље, са учвршћивањем њеног православног карактера, које је остварио Немања, почело се нарушавати по његовом упокојењу. Старији син Вукан, добивши на управу Зету и приморске градове, био је ревносни заштитник католичке цркве, тврдећи да је у сродству с папом Иноћентијом III, тражио је да му овај потврди краљевску титулу „Далмације и Дукље“. Папи је слао податке о богумилској јереси чиме је навукао гнев босанског бана Кулина. Будући да је Византија била у великим тешкоћама, Бугарска и Угарска су тежили да из тога извуку највећу корист, а прилику је искористио и велики жупан, Стефан Немањић, да се разведе од Евдокије, ћерке византијског цара. Вукан се придружује угарском краљу Емерику и напада на Стефана под околностима које нису довољно разјашњене. Зна се да је једно време носио титулу великог жупана и да је под притиском бугарског цара Калојана, а вероватно, и босанског бана Кулина, који су подржавали Стефана, напустио Рашку и вратио се својој удеоној области. То је било у време кад су крсташи већ заузели Цариград и створили нову ситуацију на Балкану.

Иако устоличење Латина у Цариграду није имало директне

последнице на политику Србије, рушење вишестолетног универзалног царства утицало је на дугорочне политичке циљеве Србије и, свакако се усложнила политичка ситуација на Балкану. Једна последица је била конкретна а односила се на положај монаштва на Светој Гори где је Сава управљао Хиландаром. Свакако је лоше понашање Латина утицало да донесе одлуку о преношењу очевих мошти у отаџбину. Над моштима Сава потврђује помирење Стефана и Вукана и полаже их у манастир Студеницу. Сада Сава у својству игумана Студенице предузима кораке који ће од манастира начинити неку врсту стожера још увек непостојеће српске цркве. Манастирски типик сачињен је, као раније и хиландарски, по угледу на типик манастира Богородице Евергетиде у Цариграду, византијски мајстори осликавају католикон, али су фреске, по први пут, праћене српским натписима. Прстенести натпис у куполи слави Саву и брата му Стефана уз помињање њиховог оца Немање и византијских царева што значи да се владарска идеологија у Србији, и поред пада Византије, гради у византијском маниру (Љ. Максимовић, 68).

Политичке околности и јачање Венеције наводе Стефана да се жени унуком венецијанског дужда Енрика Дандоле, а касније, затражи круну од папе Хонорија III и тако самосталност државе озваничи краљевским знамењима добијеним од Рима. С друге стране, аутокефалност националне цркве тражила се на другој страни то јест од цркве у Цариграду или тамо где се она, због околности латинске окупације, изместила.

О стицању црквене независности пишу, с малим разликама, Савини биографи Доментијан и Теодосије, иако сасвим наивно објашњавајући да је он другим пословима пошао у Никеју те да му је тек тамо дошла помисао да тражи независност за Српску цркву. Доментијан каже да је Сава замолио цара Теодора I Ласкари-са да нареди патријарху Манојлу да неког монаха из његове пратње постави за архиепископа. Цар је, разуме се, хтео да то буде сам Сава, који је морао да послуша његову жељу. Затим је, нарочитог дана, патријарх са многим митрополитима, епископима, свештеницима и ђаконима рукоположио Саву за архиепископа. Међутим, Сава се присетио да је српским црквеним поглаварима тешко и опасно да долазе на посвећење у далеку Никеју, па је „од часног патријарха и свог сабора васељенског“ добио благослов да српски архиепископи могу да примају посвећење од сабора својих епископа и да не морају долазити васељенском патријарху (Ферјанчић, 66). Хиротонија Савина извршена је на Цвети 1219. године од стране никејског патријарха Манојла Сарантена Харитопула. На давање статуса аутокефалности Српској цркви реаговао је охридски архиепископ, Димитрије Хоматијан, налазећи да су повређена права Охридске архиепископије као цркве мајке јер се њена јурисдикција протезала на велики део српске територије. Он се позивао на права своје архиепископије још из времена Јустинијана кад је она основана у Јустинијани Прима (преовлађује мишљење да се налазила у Царичином граду код Лебана). Његова писма, између којих је и оно послато Сави, остала су без практичног дејства. Но, с друге стране, из њих најбоље видимо колика је била Савина жртва да се, зарад отачества и његове будућности, посвети многим другим пословима, који су га одвајали од његовог монашког живота коме је тако био посвећен: „Аскет Сава је напустио Атос, и свој тамошњи

начин живота, ... скоро да је опет постао оно што је раније био. Љубав према отаџбини га је узела под своје, он опет живи у Србији; она је претворила аскету у управитеља и надзорника у свакодневним пословима, 'рукоположила' га је за посланика суседних владара и тако опет претворила уздржавање од јавног говора, које је стекао са монасима, у мешање у световне ствари.“

На повратку из Никеје Сава је свратио у Хиландар где већ почиње припреме за организацију нове цркве за који је посао изабрао неколицину светогорских монаха, својих „ученика“. Са њима је навратио у Солун где се бавио проучавањем организације Солунске митрополије и припремом номоканона. У Србију се враћа у зиму 1220. године и седиште архиепископије смешта у Спасову цркву у Жичи, задужбину свога брата Стефана, о чијој се градњи и сам старао. У њој ће се, убудуће, крунисати и српски краљеви. У Жичи је, од својих следбеника, хиротонисао епископе нових дијецеза: хумске и зетске у Приморју, а хвостанске, будимљанске, дабарске, моравичке и топличке, потом рашке, призренске и липљанске у унутрашњости Србије, односно у новосвојеним крајевима на југоистоку. По Савиним биографима, већина епископа су били Савини ученици доведени са Свете Горе иако је познато само име хумског епископа Илариона.

Оснивање Српске аутокефалне цркве и њених епископија померило је дотадашњу границу између католичке и православне цркве на запад, јер је западна граница тадашње српске државе излазила на Дрину и прелазила Неретву. Њена јурисдикција допирала је дотле, што, свакако, не би било могуће да већина становништва није припадала православној цркви. У Приморју, између Цетине и Бојане, живео је и сразмерно велик број католика, који су се налазили под јурисдикцијом Дубровачке и Барске надбискупије,

са више бискупија. Српска црква и држава нису спречавале ни ометале делатност католичких бискупија међу становништвом њихове вероисповести, једино су забрањивале мисионарску делатност католичког свештенства међу православцима (М. Благојевић, 74).

У науци се много расправљало о околностима, предусловима и личностима које су довеле до стварања аутокефалне Српске цркве. С разлогом се може рећи да је IV крсташки рат и пад Цариграда допринео развоју политичких и културних процеса који су започели раније и да су у околностима које је створио рат само убрзати и, свакако, олакшати. Ти просеси започети су успостављањем Хиландара, и преко Студенице, крунисани у Никеји а заокружени стварањем Српске цркве и њених епископија са српским епископима.

Полазећи од чињенице да је св. Сава имао велики углед, како у својој земљи тако и на Св. Гори, на преко ње и у самој Никеји, верујемо да је он и као личност врло много допринео извођењу српске дипломатске мисије, а нарочито решавању српских црквених проблема. Према томе, сматрамо да је он успео у истој 1219. години да постигне и оснивање архиепископије и добијање аутокефалије, а да је велики део тога посла био његов лични успех (Ј. Тарнанидис, 62). Сава је био прожет идејама православног хришћанства и грчког света. Само у њему је и могао потражити узор за Српску цркву. Дубина његових уверења удружила се са хришћанском баштином Рашке. Тако је, тражећи у Никеји независност за Српску цркву, духовно везао Србију за византијски свет. Тиме је верски примат у српским земљама добила Рашка. Епоха Немањића тиме је најављена. (Савиндан, 2019)

Приредио: З. МАЛЕШИЋ

Бесједе

ПРЕПЛИТАЊЕ ПЕЛАГИЋА И КОЧИЋА

(Повод, награда Пелагићев рунолист)
Задовољство и мали страх

Помијешана су ми осјећања јер се у мени преплићу задовољство и чудан мали страх знајући ко су власници исте награде. Ту се отварају за мене питања: да ли оно што сам радио, исписао и објавио вриједи ове награде, да ли сам као стваралац ово уистину заслужио, да ли то други у мом раду и стварању виде више од мене.

Преплитање времена и простора

У мирењу са собом осјећам посебну част што награда носи Пелагићево име јер припадам по рођењу и животу простору Посавине гдје је рођен у Горњем Жабару 1833. године и великан Васа Пелагић. Дијели нас неколико села. Дивим се његовом дјелу, знању, храбрости, ризику, посвећености, продорности, одлучности, истрајности и

упорности, а највише што је до краја вјеровао у себе и идеје које је пропагирао и носио у свако мјесто гдје је бивствовао у појединим периодима живота. Велика воља, снага и истрајност водили су га у његовој борби кроз цијели живот. У мом Милошевцу гдје сам рођен и живим, по запису др Миленка Филиповића у његовом тексту “Харачки списак од 1850. године” помиње се и породица Пелагић која је ту живјела. Пошто су школска и црквена документа спаљена у Другом свјеском рату нисам могао вјеродостојно да истражим гдје су се одселили и да ли су били у сродству са Васом.

Моје стваралаштво је једна врста сваштарења, а намјерно се нисам никада томе одупирао. Велики дио створеног посвећен је обичајима, култури, спорту, старинама мјеста и окружења у којем живим. Тај дио издвајам као посебан сегмент у мом писању.

По опредјељењу припадам више природним наукама па ме занимање водило да сам пола радног вијека провео у учионици са ђацима учећи их математици и физици, а пола радећи у културној институцији Српски културни центар у Модричи. Ту ми се живот преплиће са двојицом српских великана јер су и сами дијелом живота били просвјетари, Кочић је радио као учитељ у Скопљу, а Пелагић је у Бања Луци био управник Српске православне богословије.

Обично се неким случајем људски животи преплићу, мрсе, допуњавају и то преплитање је непримјетно и скривено у некој магли док му се не посвети пажња и док га мисли не расвијетле. Ово је моје вријеме преплитања. Преплићу се кроз ову награду

Уручење

У оквиру програма разговора „Живот и дјело Васе Пелагића“ у Пелагићеву је 13. октобра др Ненад Новаковић уручио награду „Пелагићев рунолист“ Марку Раулићу Ђукићу. О Раулићевом дјелу и животном путу казивао је Глигор Муминовић, а сам лаурет је представио овај свој текст о преплитањима, који се „уклапа“ и у темар ове занимљиве расправе. Иначе, у овом су разговору, којег је усмјеравао и водио проф. Др Лука Кеџман, учествовали академик Војислав Максимовић, проф. др Ђорђе Микић, мр Јасмина Живковић, проф. др Боривоје Милошевић, др Ненад Новаковић, др Душко Ж. Поповић, књижевник Ранко Прерадовић и други. Ваља нагласити да је ово једна у низу манаifestације првог „Пелагићевог саборовања“ одржаног у родном мјесту великана, Пелагићеву, а укупној манифестацији домаћин је био и помно је пратио начелник општине Симо Стакић.

животи, стваралаштво и вријеме двојице великана Пелагића и Кочића. Ова награда преплела је тако и моје вријеме са њиховим. Из њиховог живота, рада и дјела издвоио сам многе вриједности и поуке, из њих учио, а немам моћ да бар дијелом слиједим њихову енергију и храброст, али се зато клањам и дивим њиховом раду, жртвовању и дјелу.

Преплитање Пелагића и Кочића

Изучавајући њихов живот, борбу и стваралаштво дознао сам да су оба истрајни и неприкосновени борци којима се може приписати: доследност, несхваћеност у времену у коме су живјели, искреност, несебичност, борбеност, велика ћеља и енергија да се напаћеном народу борбом и знањем донесе бољи живот, неустрашивост, велико знање, стваралачи дух и помоћ другима. Због истина које су износили, својим дјелом, новинским чланцима, писањем и говором забрањиван им је рад, објављивање чланака и дјела, отпуштани су са посла, затварани и прогањани. Оба су били визионари и знали су да живе у погрешном времену гдје се знање, визија, рад, стваралаштво не цијене и сметају власти и појединцима. Били су прихваћени као народни трибуни који су ријечју и дјелом доказивали своје пожртвовање и жељу да помогну народу који им је вјеровао. Били су борци за демократију и слободу свог народа. Неустрашиви су, непоколебиви и доследни јер су на уштрб казни и прогона стављали идеју и вјеру у добро за све, испред свог живота. Оба су били несхваћени од власти, прогањани, суђени и кажњавани јер су били против оних који правду и слободу народу дијеле као нешто лично. Били су учитељи оних који су у биједи и сиромаштву почели да губе свијест о својим коријенима, јер су знали да ће само тако опстати. На свој начин ријечју, књигом, чланцима и

знањем борили су се против свеопште биједи, потлачености, неписмености и сиромаштва. Нису трпјели ни један режим, имали су своју визију напретка, жељели су да код људи мијењају лоше навике, да разбију страх у народу личним примјером и жртвовањем, да га просвете, описмењавањем му отворе очи и да руше окове које сваки режим намеће. Зато су стално били на мети власти јер такви људи који виде даље и знају више увијек сметају јер су несхваћени, непослушни, самосвјесни и знани. Од искона па до данас све се већином понавља само у другим садржајима и облицима. Увијек се борило, робовало, жртвовало и правда се тражила. Увијек су се издвајали појединци који су не марећи за последице и свој живот започињали борбу за боље ма која цијена на крају била. Зато су упамћени, цијењени и трају.

Преплетени животи и дјела

Оба су завршила живот на чудан начин, Кочић у душевној болници у Београду у 39. години живота од прогресивне парализе за коју нема лијека, а Пелагић у Пожаревцу у затвору Забела гдје је сахрањен, а живио је 66 година. Оба су слављени послје смрти па је њихов рад и дјело признато и цијењено и трају до данас. Одбор академика Српске академије науке и умјетности 1993. године уврстио је Кочића међу сто знаменитих срба. При крају живота у тренутку бола Кочић је записао свој тешки уздак: “У ропству се родих, у ропству живјех, а у ропству и умријех”. Пелагић је ради своје храбрости често био прогањан и осуђиван па је мијењао мјеста, а живот га је затекао у аустроугарском царству, Војводини, Босни гдје је рођен, Румунији, Чешкој, Швајцарској, Црној Гори, Русији, Бугарској, Турској, Србији гдје је дочекао крај живота.

Дјела су им и данас актуелна и вјерујем да могу издржати свако вријеме, код Пелагића

то доказује књига “Народни учитељ” објављена 1879, а код Кочића драма “Јазавац пред судом” која је актуелна у сваком времену. Дјеловали су у сваком мјесту и времену па су њихове идеје, радови, дјела, бесједе, начин борбе и данас актуелни, а све у смислу да људима на овом простору буде боље и љепше. Ново доба носи правило да се код већине све подређује личном, а не општем циљу који је био јасан и препознатљив, а и истакнут код Пелагића и Кочића. Све је данас у свијету и код нас подређено усмјеравању човјека да служи капиталу и богатима. Осјећам да су душе двојице великана забринуте општим питањем: Куда иде човјек? У ово вријеме у великим подјелама и крајностима тешко је пронаћи прави излаз. Вјерујем у истину да умјетност једина може спасити свијет. Љепота и вјера у другог човјека отварају му пут опстанка.

Кочић је био родољуб, народни посланик, народни трибун, идеолог свог народа, али и књижевник кога занимају људске судбије. Његов бунтовни дух учинио је да је он проповједник друштвене правде, слободе и заштитник потлачених сељака. Пелагић се у то вријеме бавио актуелним темама и дјела су му прожета идејама социјализма, антирелигиозним темама и реформи школства. Пелагић је књижевник, устаник који је као и Кочић био вољен и схваћен од народа.

Рунолист

Рунолист је ријетка биљка која цвјета и опстаје на неприступачним стијенама. Тако живот и дјела Пелагића и Кочића трпе бар до сада свако вријеме и промјене, али трају и опстају. Прогањани, оповргавани и кућени од моћника и власти платили су цијену, али су опстали и трају и данас у срцима великих, обичних и разумних људи. њихово вријеме не престаје.

Марко РАУЛИЋ ЂУКИЋ

ОНА ДВОЈИЦА

Ранку Прерадовићу

Она два тек обрката младића
што журе преко Градског моста
да у дијелу града званом Преко Врбаса
у два иза поноћи купе лепиње с кајмаком
у пекари на дрва покрај ријеке
што се од вајкада спомиње по кајацима
и о чијим дајацима је Јован Јоцо Бојовић
написао збирку пјесама „Дајак Пантократра“,
оно смо нас двојица,
само се тешко препознајемо.

Она два тек обрадатила младића,
с кључевима од улазних врата Дома културе
чије копије је за нас и Клуб младих писаца
направио директор Драго Радовановић,
та дакле два младића што журе у Господску
да у четири послје подне
поједу по једну још топлу кајмак баклаву,
оно смо ми, само нам корак отежао.

Она двојица тек дорасла до чокањчића са шљивовицом
што у раздање у станичној кафани званој „Тексас“
читају из Београда тек пристигли „Свет у сунцокрету“
чудесног Добрице Ерића и што зачуђени посматрају
„девојке које се провлаче испод чаробнице дуге /
не би ли и оне постале јунице“ и допале се бику Лабуду
кога је Пјесник повео на вашар у Тополи
„да би му нашао невесту јуницу“, оно смо нас двојица,
само нам ракија постала некако горка.

Онај сто на спрату ресторана „Козара“
за који нико не сједа јер чека два голобрада младића,
резервисан је за нас двојицу, али ми не умијемо
мермером, држећи се за месинг, до њега да дођемо,
а ни одавно већ нема новина и часописа
из Сарајева, Загреба, Сплита... да их листамо.

Ни Милоша Милојевића одавно нема
да змијањску крв разлије војвођанским венама
и крене у сусрет оној чији муж продаје лубенице у Шапцу.

Али, ми смо још ту, пријатељу,
наше козаре и сутјеске,
књижевне омладине и сусрети,
прва издања књига које си доносио из Сарајева и Београда,
наши „ловци у житу“, „странци“
и „дрвени петлови који лете према небу“,
наше Стевке и Славице,
и наш Рисојевић који нам је донио дух Марије Теофилове
лијечећи „наслједне болести“ „трпећи ово драгање“.

И сигуран сам да су још негдје она два чокања ракије,
и још сигурнији да их можемо наћи.

Ранко ПАВЛОВИЋ
26. 8. 2019.

ВРЕМЕ СУЗА

Одобравах
сва пролећа
Лим и Дрину
и руке неимара
Као соко
плаво небо
сломљеним крилима
А горе невидиком
болна лежи мала
из Босанске Крупе
Одболовах
чемер и огањ
небо у оку
земљу у кораку
смрт плач и пуцањ
као
нож у срцу
као трн у оку
Опет се Фата
у Дрини утопила
и прве цветове
невена
као кост у грлу
као бесплодну јесен
Опет мајка Кнежополка
мртве синове љуби
Одболовах осакаћене
зоре
мајке кукавице
бешике повоје бенкице
и нејач
разваљених гнезда
Опет се нека проклета
авлија
отворила
Због убијеног дечака
у мени
заплакасмо
ја и пјесма (Светосавље, 2019)

Његош М. НЕСТОРОВИЋ

Вољеној

Да би опстала са овим будалама, љубави, мораш да видиш даље од кобиле.

Глупе ствари прихвати као глупе ствари и ништа више.

Надам се... Нема, надам се. Ниси играч лота. Ни лутрије. Они се надају. Љубав верује. Дакле, веруј!

У правој љубави и она најбезвреднија лимена шналица једном ће вредети сувог злата.

Ко све рађа и ко све постаје мајка, добро је да сви нисмо наказе и крволоци.

И кад може да бира, не брини, неће прасац лећи у душеке, него у локву.

У поганого ли времена, љубави, када се поштен, а да би, јадан, преживео, мора дивити лопову на поштењу.

Има класичних, вечних, тужних, несрећних, случајних, наглих..., али, нема неузвраћених, јер неузвраћена љубав није љубав, него несрећан случај.

Све на овом свету може да се купи и прода осим љубави. Не умеју да јој нађу цену, ваљда. А ни с мерном јединицом, чујем, не стоје баш најбоље.

Ако смишљаш и промишљаш кога ћеш заволети ништа од твога вољења, девојко. Душом се воли, а не мозгом. Кад воли душа жива. И никада се душа не умори од љубави. Она је уморна кад љубави нема.

Попут расних јуница ни неверне девојке нису ни за шта осим за приплод.

Некако ми је пристојније и људскије бити преварен, него преварити.

Памет и старост. Ето шта човек чека цео живот. А шта ће му тад памет да ми је знати?

А управо ту, у тим отрованим, предратним, индустријским зонама, ове нове лопине најчешће и подижу те такозване тржне центре, хотелчиће, обданишта...

У тим, дакле, ментално погубним просторима, физички једва подношљивим, болесним и одвратним. За онима који ту траже пословну, љубавну и животну срећу не вреди више ни плакати.

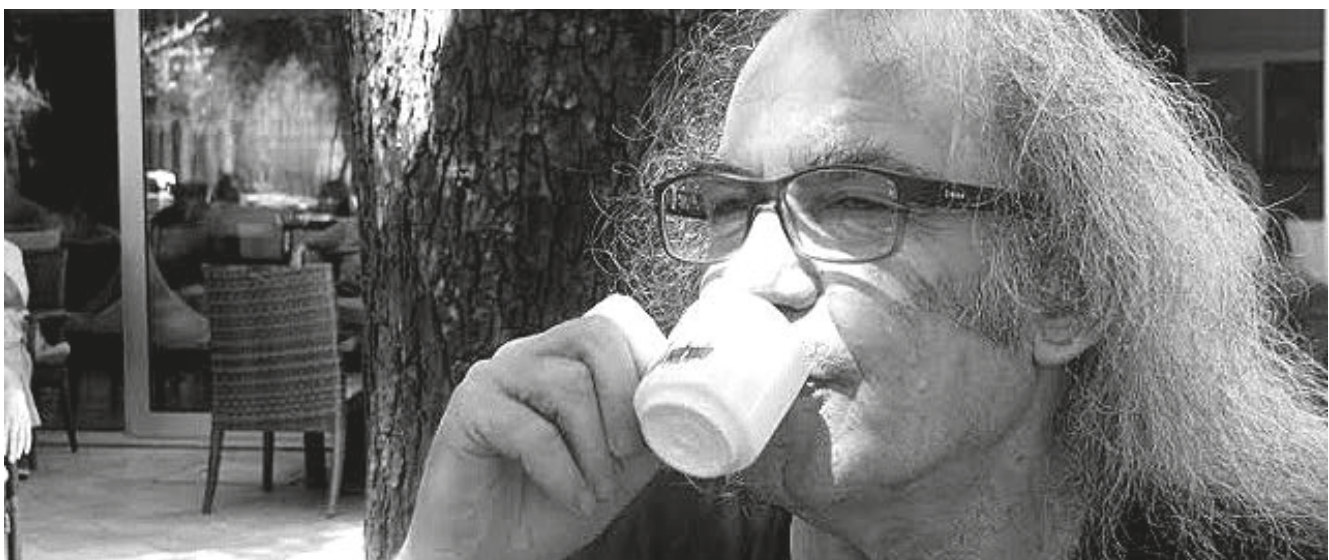
У животу нема добитка онако.

Ако је наша љубав од Бога дар, божије дело, онда јој ништа не могу људи и безразложан је од људи и зла људског страх.

Човек може да буде глуп, али је најглупљи кад је глуп од љубави.

(мај/2019.)

Боро КАПЕТАНОВИЋ

Душко М. Петровић: пола вијека књижевног рада

Дошло је време у којем свака реч значи мало

Душко М. Петровић, лирик и сатирик са београдском адресом и рибничким коријеном, прошле 2018. године прославио је јубиларних педесет година у књижевности. Тим поводом објављена су његова изабрана дјела у три књиге: лирике, сатире и како стоји у поднаслову треће,

свакодневника, бесједа, каприца, разговора и критике.

За њега је књижевник Милован Витезовић констатовао да је увијек писао директно и више од дозвољеног. За то је био, наставља Витезовић, награђиван забранама, високим мјестима на црним листама и материјално компензован у комитетским,

прво, и вишестраначким интерним материјалима, потом. Има нешто труло у држави - данаске, на Витезовићев запис одговорио би један афоризам Душка М. Петровића, а шта овај књижевник поводом јубилеја и нових издања каже како о старим, тако и о актуелним књижевним збивањима,

прочитајте у интервјуу који је дао за “Независне”.

Педесет година сте у књижевности... Да ли сте на почетку могли претпоставити колико ће трајати та опсесија, посао, позив, нужда, или како год назвали писање?

- Прошло је, ево, првих педесет година у увјерењу да је то што пишем добро и да то још неко чита те да тај неко жели да овако и даље пишем, овако или бар слично овом. Овај назовимо га јубилеј мени лично значи само као обележавање тренутка кад сам одлучио да у животу радим ово и само ово што и сада радим. Писао сам, наравно, и раније, па и објављивао, у бањалучком “Гласу”, бихаћкој “Крајини” и загребачком “Плавом вјеснику”, али тек кад сам у лето “68 дошао на распуст (у Дрвар) и покушао да опишем оно што се догађало у Студентском граду, на Подвожњаку и на Филолошком и Филозофском факултету јуна те године, па у новембру те године, од свега тога остала је тек једна песма (Покер Парту), песма изневерених надања студентске младежи, схватио сам да ово, баш ово желим да радим и ево ме: не мислим да престанем.

Реците нам нешто више о тим својим почецима и револуционарној 1968. години. Колико је Ваша генерација тада полагала наде у боље сутра?

- Данас изгледа смешно да неко верује да може да промени свет, али ми смо у то искрено, најискреније веровали. Парола са зида Сорбоне “Будимо реални - захтевајмо немогуће” то најбоље илуструје, јер успех студентске побуне био је тако мали да смо га можда само ми и видели. У Србији, у БиХ, у Хрватској или у било којој универзитетској чаршији било је промена таман колико и у Француској: у односу друштва према студентима мало, а у целом друштву још мање, ско-

ро нимало. Студентски листови су и даље забрањивани, студенти и даље привођени на информативне разговоре (ма шта то значило), а партијски и састанци студентских организација постајали све дужи и некориснији. Кад је после “68. у редакцију “Студента” дошла нова уредничка, тј. ватрогасна екипа, која је и онај мали, последњи пламичак слободарности угасила, основали смо (1971) студентски часопис за хумор и сатиру “Страдија”, коме је у заглављу писало “Српски лист за југословенска питања”, па је и то наше гласило у само тринаест бројева било четири пута забрањено, а октобра 1972. и трајно, тј. укинуто. Било је то у време чувеног Писма друга Тита и Извршног бироа ЦК СКЈ; “треба ло је”, као и у свим осталим деловима друштва (и природе!), тако и на Београдском универзитету (БУ) што пре наћи неко жртвено јагње; “Страдија” и ја смо били к”о поручени. Узгред, то страдање са “Страдијом” обезбедило ми је одмах, а и после, “високо место на црној листи и у интерним партијским материјалима”, како је то лепо рекао Витезовић. Кад је све прошло, гледао сам и гледам на то као на нешто мало сатиричарског педигреа.

Поводом јубилеја објавили сте изабрана дјела у три књиге: лирике, сатире и како стоји у поднаслову треће, свакодневника, бесједа, каприца, разговора и критике. Колико је незахвалан и тежак посао правити избор из једног толико великог опуса као што је Ваш?

- Био ми је то заиста тежак, ужасан посао. Скоро да сам сигуран да би свако други начинио бољи избор; можда и не би, али кад год видим нешто што нисам уврстио у овај избор, помислим да је баш то требало обавезно да унесем. С друге стране, постоји нешто што је само ствар временна, дакле, не само друштва и односа унутар друштва, него оног

и овог или неког трећег времена - оно што је “72. било храбро, данас скоро да нема ни најмање мрве тог значења. С друге стране, било је то истовремено и време у којем је сатира имала своју вредност, била је поштована - колико код читалаца, толико или још и више код полиције и партијских штребера -једноставно, сатиричар је био онај који је и умео и смео да каже и напише! Сад је некако, чини ми се, дошло време у којем не само сатирична, него свака реч, књижевна или обична реч на улици, у институцији, у кафани, у школи, у животу... значи мало, занемарљиво мало. Што се сатиричне књижевности тиче, осиромашена је, изгубила је оне своје лепе, можда најлепше особине: алегорију, иронију...

Са друге стране, сатиричар је изгубио највреднију награду - забрану његовог дјела?

- Сатиричар данас може да каже и напише о политичару шта год жели, литерарно или нелитерарно скоро да је свеједно, ништа се неће догодити - ни писцу, ни објекту његове сатире. Додуше и то је нека слика о времену и невремену, политичком пре свега. У овом мом избору поводом пола века певања и сатирисања нема путописа које сам објавио у часопису “Братство” које издаје најстарије друштво у српском народу, Друштво “Свети Сава” (1886) и то је можда пропуст, а можда и није, јер ћу их сабрати у једну књижицу и објавити посебно. Радујем се што сам се сетио беседâ, књижевних и иних, јер заиста држим до њих скоро колико и до поезије или сатире.

На шта сте најпоноснији у свему набројаном?

- Е, сад, на шта сам најпоноснији? Не знам имам ли уопште у свему овом што сам написао на шта бити поносан и, посебно, не знам да ли бих и био ако бих знао да имам... Поносим се својом вером, својим родом и

народом, и језиком који смо родили да се њиме исказујемо; у свему другом вредно је само оно што је у сагласју с тим и што из тога израста.

Уређивали сте многе књижевне часописе, а и данас сте уредник часописа “Жрнов”. Упорно нам говорите да су књижевни часописи ствар прошлости, али они и даље опстају. Какав је, по Вашем мишљењу, квалитет књижевне периодике данас у односу на нека прошла времена и каква је њена будућност?

- И да никад нисам правио ниједан часопис, веровао бих и верујем у будућност периодике, не само књижевне. Периодика је сигурно најјаснија слика времена у којем се појављује, па је будућим истраживачима била, јесте и биће значајнија но што се чини онима који у њој објављују, а истовремено је и најбоља прилика да се стваралаштво једне средине упоређује са стваралаштвом у другим срединама те да преводима и сусретима делују једни на друге, углавном позитивно. Уређивао сам поред сатиричних листова (“Страдија”, “Јез”, “Ошишани јез” и “Жаока”) још и часопис “Отаџбина”, за који смо сви у редакцији веровали да наставља традицију Кочићеве “Отаџбине”, па се то или слично мишљење могло чути и од других, а онда је глупошћу или правним насиљем тзв. Агенције за привредне регистре тај часопис угашен. “Отаџбину” никад нисам преболео, њу често сањам и верујем да нисам погрешно што сам одбио да прихватим “једину понуду” да свој нови часопис назовем “Нова отаџбина”; отаџбина је, роде, као мајка: једна, једина... Часопис који сам потом покренуо назвао сам по прастарој тврђави “Жрнов”, која се налазила на врху Авале и коју је несрећни краљ Југославије Александар срушио да би на том месту подигао Мештровићеву копију гробнице персијског краља Кира као белег захвалности незна-

ном јунаку. Хтео сам да се срушена тврђава спорије заборавља, а згодна је и за мото: “Одавде се боље види”. Наш “Жрнов” је часопис за културу, науку и уметност, сарадника има од најмлађих песника до најстаријих академика; имамо и електронско издање, које ревностно ажурирам, и штампано, о Божићу и о Видовдану. Верујем да би сваки часопис данас требало да има и штампано и електронско издање; то је захтев времена, а и читалаца због којих све то и радимо.

Ваше мишљење о књижевној сцени у Србији данас, да ли издаваштво, књижевни фестивали и сајмови књига имају икакав утицај на “здравље” нације?

- Књиге и све што је за њих на било који начин везано имале су, имају и имаће, верујем, најпресуднији утицај на здравље нације, сваке па и српске. При томе није баш свеједно да ли се књига чита с папира или са екрана, али је важно, најважније да се чита. Нема памети изван књига. И народна мудрост призната је за мудрост тек кад је у књигама објављена. Свака књига носи нешто што нас нечему учи. Чак и најгора књига има то својство - научи нас какви не треба да будемо.

Да ли књигу сматрате робом, а књижевност занимањем, те шта ријеч “пензија” може да означава у животу једног књижевника?

- Трговачка памет каже да је роба све што има цену. Цена књиге је, дакле, цена те “робе”. Да је политичке памети, као што је нема, књига би коштала само онолико колико би то било сметња злоупотребама и преварама, те би више људи могло да је купи, а с друге стране ствараоци би од свог посла, од писања, могли пристojно да живе. Живео сам двадесет година као слободан уметник и верујем да имам право да о томе тако говорим. Погледајте колико

нека држава издваја за културу, науку и просвету и знаћете колико је власти у тој држави стало до будућности тог народа и те државе. Ако је тај проценат непристојно мали, будите сигурни да таква власт мисли да после њих свет и не мора да постоји. Будућност народа и државе је онаква какве су књиге у рукама деце која данас читају. Власт која то не разуме, не разуме свој посао. Можемо ми и да изградимо, и да улепшавамо, можемо учинити да све буде како се само пожелети може, али ако после нас дођу они који данас читају туђе књиге - ништа то више неће бити наше, све ће бити туђе, јер ће они који ће одлучивати тада бити туђи људи, и неће бити криви они, него ми који смо дозволили да им данас неко други неке друкчије уместо наше књиге у руке даје.

Колико сте често са ове стране Дрине и која су овдашња књижевна имена која поштујете?

- Колико год често човек долази у завичај, мало је, а тек ако је још и писац, јер нема боље енергије за људске батерије од завичајне, али - да одговорим сад и на оно остављено парче из претходног питања - иако сам у пензији од 2011, свакодневно радим. Поред свог књижевног посла, радим хонорарно још нешто, а и онако за се, што у књижевној, што у хуманитарној организацији; ваља се. Наравно, редовно пратим шта се пише и објављује у Српској, али не дајем себи право да о томе судим; ни колегама у својој генерацији, а тек вама млађима. Поштујем свако право на живу реч, изговорену и написану. Једино што се понекад деси да ме упитају кога да позову из Републике Српске на неке књижевне сусрете или фестивал и увек се радије одредим за младе писце; рачунам да смо се ми матори већ находали.

Милан РАКУЉ

Животне приче

ЖИВОТ У ДОМУ

Одрастао је у дому за дјецу без родитељског старања. Није запамтио родитеље, ни родну кућу, и никад није сазнао шта значи имати дом и породицу. У дому је завршио основну школу и гимназију. У основној школи највише је волио да чита, а показивао је и љубав према позоришту. Као гимназијалац, био је члан неколико секција: литерарне, рецитаторске и секције за глуму и позориште.

Кад је постао пунољетан, схватио је да много воли људе и да би им највише могао помоћи ако у животу постане лекар. Сјетио се да је некад давно, од једне учитељице чуо занимљиво, али недоречено мишљење: Бог И доктор... Због тога је одлучио да се упише на медицински факултет. Био је одличан ученик и студент, па је све вријеме студија бесплатно боравио у студентском дому.

Одмах након што је завршио медицински факултет, као најбољи студент у својој

генерацији, примљен је на посао у дом здравља, гдје је као лекар прошао све степенице, од стажисте, лекара опште праксе, лекара специјалисте, па све до примаријуса. Без обзира на максималну посвећеност послу, на резултате које је постигао у струци и на веома коректан однос према пацијентима И радним колегама, није имао прилику да постане директор дома здравља. Није имао родитељску заштиту, нити било какве родбинске везе, а политика га није занимала због чега није градио политичку каријеру. За оне који су се о свему питали, био је само један обичан доктор, који је живио и кретао се далеко од горњег дома у коме се одлучивало...

Живио је у изнајмљеном стану у близини ватрогасног дома. Није имао породицу, живио је сам. Имао је пријатеље који су га тражили само кад им је била потребна медицинска помоћ или лекарски савјет. Био је љубитељ

књиге, филма и позоришта, због чега је већину слободног времена проводио читајући или у дому културе. Након свих манифестација враћао се у свој стан, или је журио да некоме од оних који су га позвали да измјери крвни притисак, прочита и протумачи лабораторијске налазе, или да им објасни које лијекове смију да узимају када имају грип или високу температуру.

По завршетку радног вијека постао је активан члан удружења пензионера, и даље бесплатно пружајући лекарске услуге. Због тога је највише времена проводио у дому пензионера, или обилазећи болеснке по кућама и становима. У својој торби увијек је носио и уобичајене лијекове које је бесплатно давао пацијентима.

Кад је остарио и оболио, више није могао да брине ни о другима, ни о себи. Одлучио је да, као и већина припадника његове генерације, потражи смјештај у дому за стара и болесна лица. Највише времена проводио је сам. Док је могао, читао је и гледао телевизијски програм. Никома није могао да помогне, па га више нико није ни тражио. Кад му је била потребна помоћ, стискао је зубе и чекао да неко случајно завири у његову собу. Лекари су га ријетко обилазили. Његове радне колеге су биле негдје друго, са својим породицама или у неким другим домовима, а нове генерације лекара имали су важнија посла: у приватним ординацијама, у политичким партијама, у владиним министарствима...

Пошто је двадесет први вијек, вјерује да су наука и технологија достигле свој врхунац, и нада се да ће неко, док је жив, изградити још некакав дом, за људе као што је он...

С.Р.СТЕВИЋ

Промоције

О „ВОДЕНИЦАМА СВЈЕТЛОСТИ“ МИЛОРАДА ЦУМБЕ

По стручној и академској вокацији аутор ових редова је социолог који никада није био промотор неког књижевног дјела.¹ Језик социологије је научни језик и, као сваки језик науке, ускостручан, рационалан и хладан па је с њим, као таквим, тешко успоставити аутономну везу са облашћу људског духа и стваралаштва које је емоционално и „топло“, као што је то књижевно дјело прозе а поготово поезије.

Идеја да будем један од промотора постхумно сабраних пјесама Милорада Цумбе у књигу Воденице свјетлости, настала је случајно када сам учествовао у сугерисању и разговору о техничким компонентама књиге са Милорадовим сином Ненадом. У том смислу се желим захвалити Ненаду што ми је омогућио да вечерас присуствујем промоцији књиге поезије његовог оца, и ми, етички посматрано, треба да поздравимо племениту идеју породице Милорада Цумбе о постхумном публиковању његових пјесама. И, наравно, захвалити и његовим пријатељима који су у овом подухвату учествовали и вечерас учествују у промоцији књиге.

Тематски опус поезије Милорада Цумбе креће се у наративном дискурсу животу, природи, ријеци, камењу и стијенама (што је сасвим и разумљиво јер је живио у

¹ Riječ izgovorena na promociji knjige Milorada Cumbe, *Vodnice svjetlosti*, Banja Luka, „Književna zajednica 'Vaso Pelagić', Jajce, „Književni klub 'Zraci'“, 2019. Promocija je održana u Pašaginoj avliji u Jajcu 27. jula 2019. godine. Tekst je djelimično izmijenjen, revidiran i dopunjen.

Јајцу као аутохтоној каменој архитектонско-грађевинској цјелини), љубави, смрти, животињама, интелектуалцима, револуционарним догађајима (АВНОЈ), итд.

За ову прилику ћемо најприје издвојити двије пјесме о љубави.

У првој, која носи наслов Свугдје гдје постоји, пјевајући о љубави, Милорад Цумбо прави аналогију са елементима природе односно, ако тако можемо рећи, „еколошки“ пјева о љубави: „/ ... кажем ријека – то су јој косе / кажем вјетар – то су јој усне / дуга – руке што мисли преносе / кад јој у њедрима Свемир распрсне... / кажем ватра – то она – ватра себе распирује / а видик је тамо гдје она погледа/“.

У пјесми Жена из пјесме, Милорад Цумбо пјева о имагинарној, замишљеној и стварној љубави: „/Ено је на улици / А мени клеца срце / И тумбају се излози / Само је она међу хиљадама / Дотакла убоги тунел / У облацима / Далека као звијезда снова / Прва и задња мисао путовања / А ено је иде лицом к мени / Нестварна за моје очајне мисли/“.

Ту су и друге пјесме у којима Милорад Цумбо пјева о љубави повезујући је са елементима природе: ваздухом, каменом, стијенама, ријеком.

С обзиром да читаоци у књизи поезије обично траже одређену емпатичну црту, емоционалну и асоцијативну везу са текстом који

читају, тако је и писац ових редова ту црту нашао у многим пјесмама, као и у пјесми Мој пас, пјесми коју је посветио псу Бонију: „/ Вјерансвом и мојем животу / лајуцка ноћу на извјесне звјездике / узнемиравајући њихово високо узглавље / небеског сна / од Бара до Козлука / лута само једна ријеч / то дјеца дозивају Бонија / док лутам мислима о луталици / налакћен на пјесму / дође у своје неко доба / и погледом каже / нисам ја крив /“.

Може нам изгледати чудно, али пси су посебна створења и самосвојне „личности“, увијек интересантна бића, привржена људима, и зато није тек тако давно и речено „пас је човјеков најбољи пријатељ“.

Моја породица има два пса: лабрадора Тимбу и птичара Џекија. Различити су по „карактеру“ и „менталитету“, али обојица добра и приврежни дјечи и породици. Међу њима постоји и разлика. Када улазимо аутом у двориште, капија може бити потпуно отворена, Тимба неће из дворишта изаћи. Џеки је већ нешто друго. И он је „учен“ и „васпитаван“ да не излази, али је попут Бонија из пјесме Милорада Цумбе – самосвојна, не сасвим конформистичка „индивидуа“. Често нам побјегне, „пролуња“ пола сата, врати се и погледа као да би рекао: „Нисам ја крив, није до мене, већ до тебе, што ме не изводиш па не бих бјежао“.

Рекли смо да постоје и пјесме у којима је Милорад Цумбо посветио пажњу неким значајним феноменима нашег живота, као што се један од њих односи на – интелектуалце.

Ево како Милорад Цумбо пише о потреби артикулације рационалног, интелектуалног, критичког мишљења у пјесми Потребна истине: „/Потребно је понекад / дотаћи своју привидну храброст / своју гордост изложити вјетру и киши / отворити врата заробљеништва немоћи / и провјетрити величине у страху опстанка / моћ која

краси неодређеном бојом/ ријечи које нас дијеле од пећинских гласања / све је то вода у крви тајне која господари / пред нашим срамежљивим ходом ка истини/ ...зато треба / бити човек храбар на стази природе / и вјечно се и зрело добро уприличити/.

Навели смо дио ријечи пјесме Потребна истине да бисмо указали на један не само политички, него и културолошки, па и етички проблем Босне и Херцеговине, проблем – интелектуалаца. У пјесми Потребна истине Милорад Цумбо је антиципирао вријеме у којем ми живимо, вријеме без интелектуалаца.

Има ли Босна и Херцеговина интелектуалце?

Наравно, да има. Али какве?

Многи су конформисти и опортунисти, тако да је врло мало оних за које можемо рећи да спадају у групу критичких интелектуалаца. Оно што је сигурно, Босна и Херцеговина нема критичну масу интелектуалаца која би представљала основу критичког јавног мњења и снажног цивилног друштва као коректива ауторитарне власти. Јер, да има, не би било овако како јесте. А, какво је то што јесте, што представља економску, политичку и социјалну карту Босне и Херцеговине?

Босна и Херцеговина је једна од најсиромашнијих земаља не само у Европи, већ и у свијету. У њој постоји огромна незапосленост, посебно младих, готово 70%, све више нарастајућа биједа, сиромаштво, егзодус, одлазак и бјекство не само младих и не само појединих особа, него и комплетних породица, старијих и млађих, и не само сиромашних и незапослених, већ и запослених особа. Присутна је депопулација, пад наталитета и пад свега, сем бахатог богаћења мањине која се „снашла“ у овом смутном времену које самоњима одговара, али никако не одговара огромној већини становништва Босне и Херцеговине. Проблем недостатка интелектуалаца

није само политички, него је и културолошки проблем Босне и Херцеговине.

Пјесма Милорада Цумбе нас је подсетила на пјесму Владислава Петковића Диса Нашидани. Иако објављена 1910. године, она је још увјек изузетно актуелна и поучна. Да је то тако и након готово једног стољећа и једног дестљећа, навшћемо један њен дио: „/ Развиле се црно време опадања / Набујао шљам и разврат и пороци / Подигао се трули задах пропадања / Развиле се црно време опадања / Прогледале све јазбине и канали. / На високо подигли се сутерени / Сви подмукли, сви проклети и сви мали / Постали су данас наши суверени / ...Од пандура створили смо великаше / Достојанства поделише идиоти / Лопови нам израђују богаташе / Мрачне душе назваше се патриоти / ...Своју мудрост расточисмо на изборе / Своју храброст на поделе и обеде / Будућности затворисмо све изворе / ... Васкрсли смо све пигмеје и репове / ...Под срамотом живи наше поколење / Не чују се ни протести ни јауци / Под срамотом живи наше јавно мњење / ...Помрчина притиснула наше дане.../

Тако је то и у још увијек „тамном вилајету“ званом Босна и Херцеговина.

Рекли смо да читаоци књиге на њеним страницама траже емпатичну, асоцијативну, емоционалну и рационалну црту идентификације, те развијају просторесопствене креативности и маште; у њима ипреко њих буде осјећања и сјећања.

С обзиром да пјесме нацивљавају своје писце, они своју вјечност остварују кроз дјела која иза себе остављају. Тако ће и пјесме Милорада Цумбе у књизи поезије под називом Воденице свјетлости ући у историју у којој ће онима који их буду читали пружити одређено емоционално и друго уточиште.

Проф. др Брацо КОВАЧЕВИЋ

КЊИЖЕВНА КРИТИКА

ДИЈЕТЕ У САВРЕМЕНОМ СВИЈЕТУ

(Стевка Козић Прерадовић, Дијете у компјутеру, Задужбина „Петар Кочић“, Бања Лука-Београд, 2019)

Стваралац широке креативне снаге, пјесник, приповједач и драмски аутор Стевка Козић Прерадовић објавила је нову књигу пјесама за дјецу под насловом: Дијете у компјутеру.

Аутор ранијих збирки дјечијих пјесама: Паметна планета (2005), Сунчева лектира (2008), као и прича за дјецу Бисерни дворца (2008) Стевка Козић Прерадовић, је, поред низа књига за одрасле, поново заронила у бајковити свијет дјечијег живота.

Пјесникиња је пришла оригиналној теми односа дјетета и компјутера као нове играчке у савременом дјечијем свијету, која ће дјетету даровати низ погодности, али и лишити га игре у природи и одрастања у здравој атмосфери.

Обрађујући ову тему пјесникиња је указала на данашњи живот дјеце који протиче уз компјутер, а то питање се поставља пред родитеље, наставно особље, психологе и остале стручњаке који у бројним расправама и у средствима медија настоје да сагледају позитивне стране савременог живота дјетета, али и да укажу на негативности које тај живот носи.

Зато Стевка Козић Прерадовић отвара своју збирку двјема контрадикторним пјесмама: У пјесми Игра дочаран је свијет неспутане дјечије игре у природи која пуни дјечију душу заносом и радосћу: „Дубиш на глави, / мјесец поплави...Замирише бостан / И свјеже сијено...Без рукава летиш/ На рукама, даље!“

А у пјесми Вратите ми мецу пјесникиња пјева:

„Преко прага стигло
Дигитално доба
Играчке дјечије
Побјегле из соба“.

Стално „у друштву“ интернета, дјечак заборавља и „глас своје мајке“. Уз то и начин живота се потпуно промијенио. Дјечак се

тужи: „Телефон ме буди...С интернетом лијежем / Почињем да слутим / Што играчке бјеже.“ Посљедице сталног гледања у компјутер одразиће се и на здравље малишана: „Диоптрија ми расте / Брзином свјетлости / Сад не видим ласте.../ Шта ћу - кад порастем?“ Зато дјечак тражи свог мецу да спава крај њега и чим га загрли, биће срећан те ће позвати на журку усамљену дјецу.

СТЕВКА КОЗИЋ ПРЕРАДОВИЋ

ДИЈЕТЕ У КОМПЈУТЕРУ

Ова пјесма би требало да уђе у све читанке за основце јер је веома поучна и бави проблематиком која је сасвим нова а то је употреба компјутера која има и своје добре и лоше стране.

Ово је једна од најзначајнијих пјесама испјевана у овом, садашњем периоду. Ако су Змај, Мирослав Антић, Душко Радовић, Драган Лукић, Љубивоје Ршумовић и други пјевали пјесме које је требало да поуче младе читаоце и Стевка Козић Прерадовић то чини посебно овом тематски важном пјесмом.

О тематици телефона пјева још низ пјесама. У пјесми Пас појео телефон радња из наслова ће се и стварно десити а у пјесми Модерна комуникација, како видимо из илустрације, и зец се служи телефоном. Симпатично дјелују стихови:

Само погледај у мобилни.
Јавићу ти све ЕСЕМЕСОМ.
Ако се на брдима изгубим,
Описаћу дрво под којим сам.

Пјесма Дијете у компјутеру пјева о баки која је остала сама кад јој је унука Вера прешла у школу у други град. Баки су рекли да гледа у компјутер и тамо налази слику своје Вере.

Самоћа убија и невријеме кишно,

Смршала бака дружи се с мишом.

Бојице, оловке, ником не шиљи,

На дијете, у справи, стално вири.

Сем о компјутерима, у овој збирци има и пјесама разне друге тематике.

Ту су пјесме у којима су дјеца опјевана са својом баком или дједом или понекад са татом. У пјесми Шта мисли висабаба дјечак и његов брат поклањају баки за празник 8. март, букетић висабаба јер немају новац да јој нешто друго купе.

Пјесма Дуго сам носио гипс истиче се поуком да не треба јести чипс него воће које је много

здравије, а у пјесми Купус, купус дјечак истиче значај киселог купуса за исхрану а ту су поред дјечака и бака, и дјед и тата.

У пјесми О баки и земљи којих више нема носталгично је приказано вријеме кад се рађало много дјеце: „У балканској земљи / Које више нема, / Дјеца су се рађала / Често, без дилема.

У вријеме кад су се дјеца сањкала на дрвеним санкама и играла лоптом-крпењачом, рађало се и по седморо дјеце. Али сад више није тако. Пјесникиња учача још једну тему, веома важну за садашње вријеме: пад наталитета који ће постати рак-рана овог друштва.

Веома је лијепа пјесма Моја школа која је некад била пуна ђака, али сад у њој нема никога:

Коло воде
Вилењаци
Гдје су били
Бројни ђаци.

Сличан проблем опјеван је у пјесми Шта је ту чудно у којој је истакнута мисао да су села опустјела, нема пјесме у њима:

Радост поља ништа не буди
Нестало је силне љепоте,
Јер данас су
Машине ЉУДИ.

Интересантна је пјесма Честитка Ђоковићу у којој дјечак Триша честита Нолету на побједи истичући да је и он тенисер.

Пјесникиња не заборавља ни Филипа Вишњића у пјесми Чиста петица, ни Бранка Ђопића у пјесмама Тачна вијест испод Грмеча и Бронзани хлад. У овој другој спомиње се и Петар Кочић и пјесма је алузија на уклањање имена ова два великана са Позоришта и Народне и универзитетске библиотеке.

Посебно је лијепа пјесма Шантићев град којом се и затвара ова збирка. У пјесми се спомиње рушење чувеног моста у Мостару за вријеме претходног рата као и жаљење за обалом трећом гдје су живјели Срби. „На њој би поета смишљао риме, / Које би пјевали

одрасли и дјеца / Херцеговином и шире, у миру, / Каткад без музике, као Емину.“ Пјесникиња ће болно закључити да Шантићу срушени град расте у грудима.

Не треба заборавити да у овој збирци пјесникиња пјева и о првим корацима дјетета: Ципелице, Каћино јато, затим о дјечијим „пријатељима“ псима (Белка), о птицама (Кројач детлић), о познатом дјечијем хору Врапчићи, о Дједа мразу итд.

Пјесникиња учача све оно што окружава дијете у развоју и то је повод и за ове њене пјесме. Посебно је значајно што она указује на актуелну проблематику у друштву и својим стиховима предлаже да се то исправи.

Сврстане у циклусе (Каћино јато, Плави мјесец, Ресторан за птице, На раскршћу уторка и сриједе и Гдје расте град), уз двије уводне пјесме, ова збирка дјелује архитектонски цјеловито, складно и упечатљиво.

Зато по раскошном таленту, по богатству пјесничких слика, по осјећају за проблематику дјечијег свијета, а надасве по својој емоционалности збирка пјесама Стевке Козић Прерадовић Дијете у компјутеру спада у сам врх наше дјечије лирике.

Мр Љиљана ЛУКИЋ

Машта, таштина и ништа

Као у свакој озбиљној причи
Кнајзад су у пећину Адама и
Еве у једно вече које је као часна
сестра мирно било стигли

Кад су далеко од буке и кара-
ванских путева у небеску пећину
више манастира Благовештење у
пећину која је високо на високим
стенама као ластавичије гнездо
била дигнута у пећину која се из-
нутра откључава ушли прво су је
својим зеницама издубили да би
од ње шкољку у временској утро-
би направили

Ту су ван домашаја спољњег
света у вековној празнини која
нема ни углова ни ћошкова у
исконској тишини као да је неко
пре хиљаду година неким чини-
ма време зауставио у тами која је
видљива била заштићени били

Као да у материци

У Божјој руци а сами на свету

Само је испод њих Србија би-
ла

Кад су кроз откровење мрака
прогледали видели су да су зи-
дови еротским сценама ишара-
ни сценама које су им кроз главу
пролазиле

И видели су под који је на
лежај од лишћа лично

На лежај од кристала

Кад су свега тога свесни
постали почеше поре да им
се отварају да крв кључа да
узбуђење надолази

Тела се сама траже јер следи
ноћ са понудама својим

И моћима својом

Истог трена су се на зов своје
коже одазвали те се једно другом
спојених бедара предавали

У љубавној журби ПиСац
настоји да је целу оћедном узме
Док се њено тело око његовог
обавија док она своје прсте у
његова леђа утискује он рукама
стиска њене млечне груди које
нису материнске биле а онда бур-
но дишући у њен затворен извор
златним рогом изобиља проди-
ре Извесно време је напуњен до
врха да би у следећем тренут-
ку почео на неко узвишење да
се пење у некакво поднебесје
Као да хоће у исто време свуда
да буде Плови по бесрају док се
капи светлости и капи тиши-
не са сталактита откидају и на

тло падају У једном трену учи-
ни му се да се на кров света по-
пео да му само још мало треба па
да на неку другу планету крочи
да би се оћедном кад се пећина
на двоје располутила у нетакну-
ту празнину у амбис као обичан
смртник стровалио

У неко доба је када је и на не-
бу и на земљи огромна тишина
завладала као после неког про-
лазног грча после пражњења
без снова сексуално олакшан
земаљски однос са собом је
успоставио А када је себи до-
шао када је достојанство вратио
осећао се превареним Обузела
га нека тиха туга Чинило му се
да није надземаљски однос имао
са женом коју и у реалном и у
измишљеном свету познаје са
Невеном већ са неком која му
из руку измиче и у неки лош ру-
копис замиче

Он јесте у њу продро али се
с њом није духовно већ телесно
сјединио

Није се с њом у њој срео

Као да је водио љубав без
љубави

Мешајући и страст и жељу и
журбу

сан се сећа кад је почео да
је залива она је почела да се
удаљава остављајући њега да се
са собом бави

Нису постали двоје у једном

Једно у свему

Нису се стопили

Извесно време их је у пећини
троје било Она коју зна и из
стварности и из измишљеног
текста она коју не зна а с којом
је љубав водио и - он Ако себе
изузме остају њих две

Која је од њих две права

Не може а да себе не пита ко
је и шта је жена кад је само жена

Је ли жена нарочито створење

Посебно

Шта управља њеном природом

Шта је вечно женско у њој
 Је ли једна жена све жене
 Је ли она поче литерарно
 као какав професор теорије
 књижевности да мудрује
 краљица речи

Прича која се никада не може
 до краја испричати

Плагијат за свакодневну употребу

Енциклопедија апсурда
 Импровизован превод
 Речник забрањених речи
 можда

Реч која се погрешно
 акцентује

Глагол који се неправилно
 мења

Стилска фигура алегорија
 Песничка слобода

Есеј о меланхолији
 Биографија бескраја
 Историја халуцинације
 Непрочитано штиво

Роман у стиховима
 Сонетни венац можда
 Стилистичка вежба

Тајна коју свет још није открио

Или је је жена нешто сасвим
 обично

Одмор доколица задовољство
 Који од ових одговора истини
 одговора

Можда ниједан а можда је жена
 на све то

Ко зна зашто је жена то што
 јесте

Можеш много чешће него
 што се верује три живота проживети
 а да не сазнаш у колико
 је омота умотана

И шта је недокучивом чини
 И зашто се ниједна жена у целисти
 не може упознати

Свака жена садржи бар друге
 две

Цвет са три крунице
 Једначина са четири непознате

(Одломак романа, 27 глава)

Тихомир ЛЕВАЈЦ

ОДЛАЗАК ИЗ ХИЛАНДАРА

Починух и ја овдје
 одакле си Хиландар угледала
 сама се вративши из Раса
 тројерука Игуманко

Хоћу да се осврнем
 још једном
 и узмем жељу
 светом дому
 без чијега крова
 одавно бисмо били поскитани

Сад ми је лако путовати
 и ноћу

Испред мене сија
 рука пјесника Јована Дамаскина
 коју ти чуваш
 као Христа
 и која ти се
 по обасјању пута
 сама враћа

Рукујем се
 с одсјеченом шаком

Њој ваља к Теби

Мени к српској земљи

Ако Савином роду
 десницу одсијеку
 прими је као четврту
 руку своју
 Исцјелитељко

ЊЕГОШ И ДУЧИЋ У ТРЕБИЊУ

Није Невесиње једино невесело
 у Ерцеговини

Попало је барутно иње
 и Требиње
 што срећно бјеше
 кад му пјесник
 дарова пјесников лик
 како негда и Ловћен
 срећан бјеше
 као Бог
 кад пјесник пјеснику
 дарова завјетну цркву
 а себи гроб

Но срећа градова
 гробова
 и планина
 понекад је од људске краћа

Ено шта од Ловћена
 учиње скот домаћа

Ево шта чине отпала браћа:
 гађају Његошев мједени лик
 гдје се његова душа склонила

пред четама крампача
 и маљоноша
 кад се селила с Ловћена
 пут Острога
 и Тврдоша

Улогу своје главе
 затекао је Владика
 душу господина песника
 Јована Дучића
 која је у њој гнијездо свила
 кад га је жеља за родним гробом
 у Требиње преселила

„Још увијек су тамо
 та два неиспуњена аманета“
 кажу браниоци града

Да ђулад не би обескућила
 поскитане српске пјеснике
 сташе их зазиђивати
 дрвеним сандуцима
 пуним џебане с ријечног дна

Кад је из метала
 Његошева суза прокапала
 Раде неимар проговара:
 „Што је тебе, добри господару!
 Те ти рониш сузе од образа?“

Јадни градитељ
 није знао
 за ким је Његош
 заплакао

Будимир ДУБАК

Будимир Дубак, пјесник, романсијер, приповједач, драмски писац, есејиста. Рођен је 25.02.1952. у Андријевици. Студирао југословенску и свјетску књижевност у Београду. Био уредник у листу „Омладински покрет“ и књижевној ревији „Овдје“. Обављао је функцију министра културе и министра вјера у Влади Црне Горе. Бирао је и за посланика у Скупштини Црне Горе. Главни је уредник издавачке куће „Књижевна задруга Српског народног вијећа Црне Горе“. Живи у Подгорици. Објавио више од тридесет књига.

Сјећање на Перу Мандића

Јарке боје замијенио црном

Перу Мандића упознао сам 1983. године у његовом дому у Санском Мосту. Повод је био пословне природе. Припремио сам за објављивање моју прву збирку пјесама под насловом Шапат палих очева. Тражио сам илустратора, а моје колеге Јеленко Сластинац и Ранко Прерадовић рекоше ми да имају за мене одличног илустратора, али да ћемо морати ићи у Сански Мост.

Речено – учињено. Нашли смо њега и његову животну сапутницу код куће. Обавијестили смо га да ћемо доћи. Након уобичајене конверзије, пружио сам му рукопис збирке. Прочитао је неколико уводних пјесама, па ми рече:

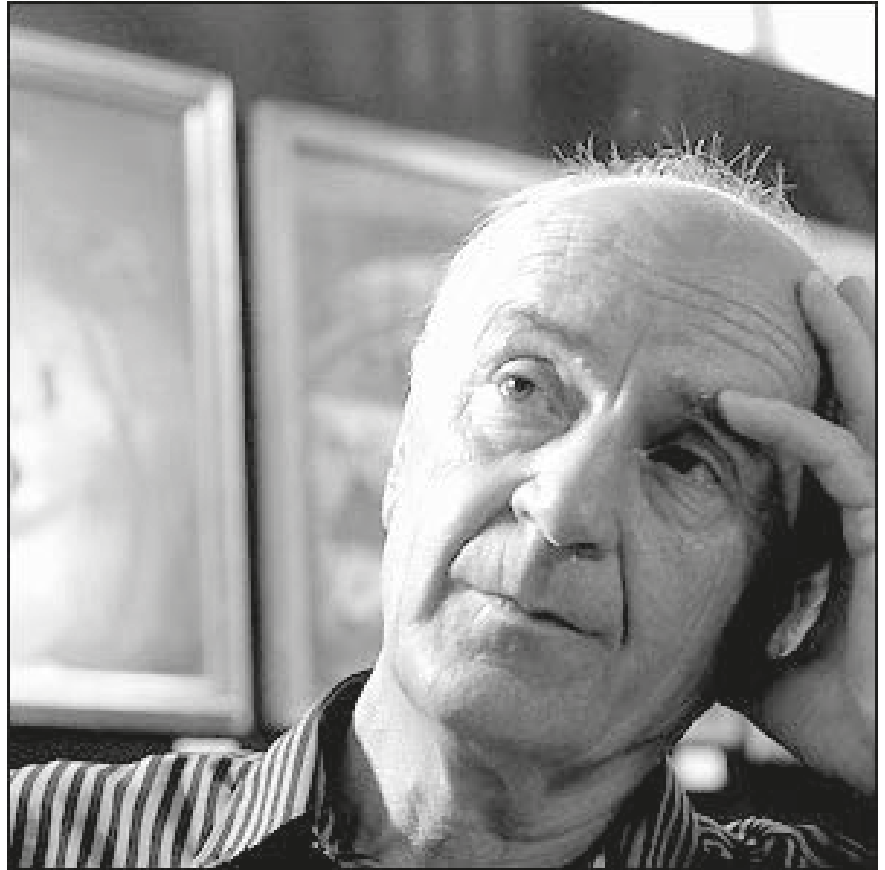
-Добро, момак, урадићу овај посао за тебе!

И то је учињено како је договорено. Био сам више него задовољан оним што је урадио. Пошто сам узео цртеже, поздравили смо се и отишли свако на своју страну. Ни слутили нисмо да се више никада нећемо видјети.

Дуго нисам о њему ништа чуо, а онда ми неко рече да је Перо отишао са колоном избјеглица негдје у Војводину. На томе је и остало све до прије кратког времена.

Опет сам имао у рукама рукопис једне збирке коју је требало илустровати, али нисам могао никог погодног наћи да то одради. Сјетим се Пере Мандића. Али, онда се моје наде сплснуле, када сам се сјетио да није више у овим крајевима.

Почео сам преко интернета да трагам за подацима, ако их о њему има. А требало би да их има, јер Перо Мандић је био по-

знат и шире од овог поднебља у којем живимо. И онда ми се чело разведри када сам нашао податке о њему. Писало је:

„Перо Мандић рођен је 1938. Године у Босанској крајини, у селу Здена код Санског Моста. Као најистакнутији претставник наивног сликарства Босне и Херцеговине, Мандић јаким, црвеним бојама слика пејзаже, живот и обичаје Босанске крајине. Архитектура босанске касабе, хоца на минарету, буле у шалварима, добошар или жетелац са фесом на глави – све су то слике које потсећају на минула времена када су два народа, данас тако далека, живјела заједно“.

А у тексту објављеном 20. Априла 2019. Године, чији је аутор Златан Чекић пише:

„Унутрашњост католичке цркве Узнесења блажене дјевице у Санском Мосту већ дуже од три деценије красе необичне умјетничке слике чији је аутор свјетски чувени сликар наиве, Сањанин Перо Мандић.

Ради се о 14 слика које чине јединствени циклус и на њима је аутор осликао једну од централних библијских тема, осуду, распеће и ускрснуће Исуса Христа.

Сански жупник фра Ивица Матић каже како је црква препознатљива по овим сликама и да је много оних који је због тога посјећују. Према његовим ријечима, слике су настале у првој половини осамдесетих година прошлог вијека, када је обнављан овај сакрални објекат.

„Мој колега фра Ивица Франић, који је био тадашњи

жупник, дошао је на идеју да се ураде с мотивима Крстовог страдања и ускрснућа. Са старјешинама и вјерницима договорено је да се уради 14 слика и да свака од њих опише по једну постају на Исусовом крижном путу. Избор је пао на Перу Мандића, тада већ афирмисаног и познатог сликара“, каже фра Матић.

Према ријечима књижевника и критичара Амира Талића, овакав избор био је занимљив, с обзиром на то да је Мандић поријеклом био Србин, а у то вријеме важио је за једног од најцјењенијих сликара наиве на простору бивше Југославије, па и шире. Мандић је урадио слике у своме препознатљивом стилу, а коначни резултат његовог рада у први мах је наишао подијељена мишљења свећеника и жупљана. Тако су се на сликама могли препознати бројни локални социјалистички функционери, и то махом у улози Исусових судија и целата, каже Талић.

Занимљиво је да су слике спашене у посљедњи час, непосредно прије него што је црква сружена у ратном периоду.

„Тадашњи жупник фра Мијо Рајић упозорен је како би црква могла бити срушена и у посљедњи час успио је изнијети

и спасити неке драгоцености, па између осталог и Мандићеве слике. Оне су потом годинама биле скривене у подруму жупне куће и тако су преживјеле“, каже садашњи сански жупник.

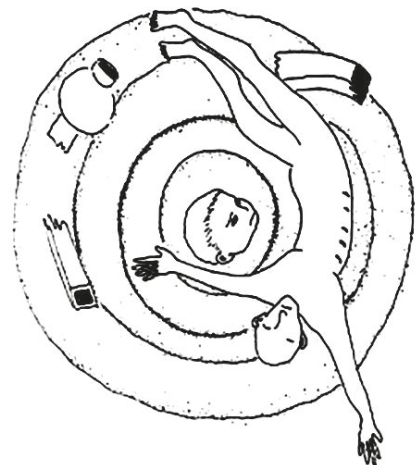
Додаје како је црква обновљена, а слике враћене тамо гдје су стајале. Занимљиво је како је Мандићев циклус прије неколико година кандидирао за културно-умјетничко благо које треба ставити под заштиту државе.

Нажалост, избијањем рата све се промијенило, нарушено је повјерење међу комшијама па се тако у избјегличкој колони нашао и сликар Перо Мандић са својом породицом.

Посљедњих неколико година свога живота, као избјеглица, у Војводини, у Фекетићу, оптерећен проблемом егзистенције, Мандић слика када му то могућности дозволе. Потстакнут страхотама ра-

та који је преживио, слика људе и догађаје који су обиљежили то несрећно вријеме. Умјесто некадашњих идиличних слика на његовим платнима се изливају чемер и осуда. Перо Мандић је прије десет година преминуо у Бачкој Панаци, гдје је живио у послеријатном периоду“.

Ратко ЛУКЕНИЋ

Умјесто репортерског записа

ТИТОВ ПОСЉЕДЊИ “КОЊИЧКИ СКОК”

Титов бункер или АРКО код
Коњица

Коњички скок”, вод је њемацког Рајха, Адолфа Хитлера и његових генерала и фелдмаршала, познатији као “Десант на Дрвар” 25. маја 1944. године, који је имао за циљ ликвидацију маршала Тита и његовог партизанског Врховног штаба. Знамо како је тај коњички скок завршио у херојском Дрвару, на Титову велику срећу.

Али Титов посљедњи “коњички скок”, како метафорично и симболично, условно наслови смо тему ове приче, не односи се на Дрвар, већ на Коњиц, градић у сјеверној Херцеговини, на путу Јабланица - Сарајево, на ријеци Неретви, испод Прењ планине, гдје је однедавно туристима и путницима намјерницима, доступна Титова атомска ратна команда скраћено АРКО-или тзв. Титов бункер, прави подземни град у дубини Златар планине, изграђен на цијелих шест хиљада квадратних метара, са коридорима и тунелима, подземним халама и постројењима домаће и свјетске електроиндустрије и машиноградње (Кончар, Сименс, Искра, РиЗ, Чајавец...), грађеним чак 26 година, од 1953. до 1979. године. Овај фасцинантни комплекс, који је за јавност откривен тек 2011. године, завршен годину дана прије Титове смрти и он вјероватно није стигао да га посјети!

Укопан у дубини планине, са наизглед сеоским кућама, маскираним улазима, градили су га деценијама непознати немари и војници ЈНА, који су довожени на градилиште у тунеле, завезаних очију, у строгој

тајности, скривено од радозналих очију заштићеном војном зоном. Тако ни грађани Коњица нису знали за ову чудну грађевину, попут пирамиде египатског фараона, у њиховом непосредном сусједству, маскирано и обавијено војном тајном, копало се у строгој дискрецији, деценијама, са ходницима дубоким и до 300 метара у утробу планине, са командним и спаваћим собама за Тита и генерале ЈНА, запреко 500 водећих људи СФРЈ, са залихама хране и воде за 6 мјесецу, агрегатима, еркондишнима који одржавају константним температуру од 21 ст. Целзијуса и влажност ваздуха 70%. Попут космичког брода, са салом за састанке, радним кабинетима, телепринтерским собама, телефонском централом и шпијунском собом за прислушкивање свих телефонских разговора и откривање евентуалних непожељних уљеза и издајника! Цио комплекс са

армирано-бетонским изолованим зидовима од преко 2,5 метара дебљине, грађевинско је чудо лавиринта а и тунела, који могу да издрже нуклеарни удар од 25-50 килотона тј. Дупло јаче од атомске бомбе бачене на Хирошиму и Нагасаки!

И све је у пуној погонској спремности, климе и агрегати, телепринтери и телефонске централе, само је војска БиХ, однијела кухињу и складиште хране, али објекат и није више у војној функцији и то из два разлога: 1.) Изгубио је категорију војне тајне и 2.) прегазило га је вријеме јер се данас потенцијални нуклеарни удар и не мјере “кило” већ мегатонама и не само да могу разорити Титов бункер већ и цијелу Босну, Европу па и више пута читаву планету Земљу!

Титов бункер код Коњица, скривен гдје га ни највећи радозналци и интуитивци не би нашли ни очекивали (имао је вјерну копију, дјело наших

гадитеља, у ирачкој пустињи, гдје се скривао, док га Американци нису открили, ирачки вођа Садам Хусеин), био је по значају трећа војна база и “војна тајна” у бившој Југославији, чија је изградња коштала око 4,5 милијарди тадасњих америчких долара, а прве двије “војне тајне”, успоредбе ради, биле су подземни војни аеродром “Жељава” крај Бихаћа (миниран у посљедњем рату), а коштао је цца 8,5 млрд. долара те подморничка лука “Лора” у Сплиту око 5,5 милијарди, дакле сума, сумарум цирка 18.5 милијарди УСА долара, колико је приближно (20 милијарди долара), износио југословенски спољни дуг уочи рата тј. пред распад заједничке државе!

Данас је Титов бункер (Tito's bunker), музеј који прима посетиоце из цијелог свијета а унутрашњост је “декорисана” бројним умјетничким антиратним “инсталацијама” модерних умјетника широм некадашње Југославије и свијета, а брига о објекту повјерена је локалним удружењима младих и коњичком рафтинг клубу. Све нам је то испричала млада кустосица Инга, са којом смо пуних сат и по, обилазили Титов подземни град у срцу планине, близу извора Неретве. Једина несуђена жена за коју је био предвиђен улазак у ово подземно царство, била је другарица Јованка, чија је соба и сада онаква каквом је првобитно уређена и намјештена. Разочарано смо констатовали да собе за “пионирке и омладинке” нема, али зато данас овим демистификованим војним здањем располаже и управља омладина општине Коњиц, организовани и спремни да љубазно приме све знатижељне, критичне и југоносталгичне посетиоце и туристе.

октобра 2019. године.

др Раде ДУЈАКОВИЋ

“Пелагићевци” у програмима “Српска у Србији”

Нишка хумористичка светковина

Већ добро знана и афирмисана манифестација „Српска у Србији“, коју организује Представништво Републике Српске у Србији у Београду, подразумејева у програмима и књижевне, односно вечери хумора и сатире. У овогидишњем програму, поред остачлих, наступали су и чланови Књижевне заједнице „Васо Пелагић“ из Бање Луке, а посебно је било изузетно вече хумора и сатире у Нишу. Сјајни хумористи и сатиричари Душко М.Петровић, добитник награда „Умовање чистог разума“ и „Пелагићевог рунолиста“, водитељ програма, Стеван Р.Стевић, награђен „Умовања“ које додјељује КЗ „Пелагић“ из Брчког, те Јово Николић из Зворника, говорили су своје сатире, а вече је отворио и о вишедневним манифестацијама „Српске у Србији“ говорио Млађан Цицковић, директор Представништва Српске у Србији. Било је ово једно од успјешнијих вечери у нареченом програму, али и у другим програмима учествовали су чланови нашег „Пелагића“, чиме се слободно можемо поносити.

С.П.

ЕВИТИ СПЕЦИЈАЛНА ПОХВАЛА НА ОВОГИШЊИМ ПЈЕСНИЧКИМ СУСРЕТИМА „ПЈЕСМЕ АНДРИЋГРАДУ 2019“

На петом конкурс у „Пјесме Андрићграду 2019“, одржаном дана 27.07.2019. године у Културном центру Андрићграда у организацији вишеградског Поетског клуба „Знакови“, уз покровитељство општине Вишеград, предузећа „ХЕ на Дрини“ и Андрићграда, а на који је стигло 498 пјесама од 333 аутора из 16 земаља. Специјалну похвалу добила је Евита Бојковац за пјесму „Трагови“. Евита је по трећи пут заступљена у зборнику радова пеотског клуба „Знакови“ Вишеград.

Евитини утисци о пјесничким сусретима: По други пут сам на овом мјесту. Пјеснички сусрети као ови, дају смисао људском животу кроз поезију и изговорене ријечи.

Све те ријечи су одраз наше душе. Дружење са пјесницима, иако је временски било кратко, трајно ће остати у мом сјећању. То се не заборавља. Боравак у Андрићграду за мене је нешто узвишено, најузвишеније и додатна инспирација за моју младу умјетничку душу.

Бити, боравити и ходати улицама Андрићграда-осјећај је ванпланетарни. Бескрајни свемир на длану. Дух Андрићграда сваког посјетиоца поново зове...и ја му се враћам.

ТРАГОВИ

На путу без повратка,
трагови мени непознати.
Ништа слично моме завичају,
ипак идем даље!

Кривудавам стазама треба да

прођем.
Трагове невидјех од неспроставане
ноћи.
Сјећања ми буде наду,
да ћу родном крају опет доћи.

Сјећања су моја надања,
трагове сапраше кише.
Страх ме обузима-
Не могу даље,
Не могу више!

Крхко тијело ми посустаје,
гуши ме горчина,
све ово тешко ми пада.
Чезња за слободом ме вуче даље,
жеља за животом и нада.

Иди даље!, не одустај-
Послије кише дуга се рађа,
показаће ти прави пут
и излаз из незнања.

Евита Бојковац

ЛЕПТИРОВ СВЕТ

Волела сам сунце, светлост, лептире, бубице и цврчке. Волела сам их нервозно и са стрепњом, јер сам видела да сунце залази, и знала да ће за дан или за недељу поумирати шарени и луди лептири, и да ће за мало попадати изнурени мали цврчки. Попадаће, и врућина ће их спржити, и ја ћу можда сама изгасити осушене лешинице веселих мојих певача.

Исидора Секулић, „Буре“

Песме цврчка, подневна и вечерња, као два става симфоније, отварају четврту збирку песама младе песникиње Евите Бојковац. Четврта збирка некога ко је још увек основац, а уједно и илустратор сопствених књига. И збирка поезије детета које, уз све школске обавезе, похађа клавир у музичкој школи. Наслови њених књига причају причу боја и звукова, синестезију живота, персонификоване мале светове маште. И у овој збирци све је природа, али и поред живота, полета, духа и снаге који су се уселили у име песникиње (Елан Витал), све делује сетно и смирено. Имају Евитине римоване бајке глас шеретски насмејаног Бранка Ђопића, али нас подсети и на ту сенку коју је добра лјудина имала у својој души целог живота. Видимо у тим малим световима снове девојчице из приповедака Исидоре Секулић: игра и брига, поглед који сеже далеко иза и изнад шарених сличица које привлаче децу. Иако по мотивима у правом смислу речи дечија збирка, „Лептир сликар“ нас води много даље од уобичајених римованих звезда, књига, вила и дуга. То јесте свет природе и фантазије, али никако сведен на фразу и имитацију. Тај свет је као „пролећни дан који стане у длан“, ухваћен тренутак оком сликара, али и слухом композитора. Ретко се дешава да књиге деце у Евитином узрасту оставе веома мало посла за лектора и веома су прецизне у употреби инверзије да би се добила права мелодија.

Ја сам небо,
ја сам галаксија.
Ја сам звијезда
која се сија.

Ја сам пјесма,
ја сам цвијет,
ја сам читав
један свијет.

Песма „Ја сам“ је аутопоетичка и само на први поглед делује нескромно. Заправо је веома тачно уочена потреба да посматрањем света стварамо свет, да га мењамо баш као што нас окружује полје квантних честица које другачије реагује ако се посматра, парадоксално мењајући и нас саме. Баш као Керолова Алиса, Евита се игра, чуди, расте и смањује се, разговара са цвећем и лептирима. Уочава лепоту различитости и посматра свет са необичне стране. Алисини лептири постају „летећи путери“ („буттер-флиес“), а Евитина менаџерија добија низ необичних (и помало, без праве намере, али у оку старијег читаоца) сатиричних „занимања“: Медвед је на промоцији, Слон у лабораторији, Јеж има пекару, Бубамара прима госте, а Коза је стјуардеса. Читав карневал животиња стављен у свакодневне, деци занимљиве ситуације. Одрасли би можда ставили још коју циничну алузију, позивајући се на баналност медведа који пише књиге док му сви аплаудирају јер га се плаше, или плавокошу стјуардесу која у пластичном осмехивању заличи на козу, али не и деца. Тај свет је још увек Дизнијева фантазија, а виле више личе на Винкс, него на хтонична бића из Чајкановићевих студија.

Читајући песму „У дубинама мора“ сетио сам се својих дечачких фасцинација морем и дубинама, енциклопедија и сликовница које сам носио стално са собом и које још увек видим у сећањима у оним живим бојама штампе седамдесетих година прошлог века. Пренео сам ту лјубав и

на своју ћерку која је знала имена свакој светлејој медузи, волвоксу и глобигерину. Евита успева да само набрајањем оживи те таласе страница и листове албума „Животињско царство“ из времена када сличице још нису биле самолепљиве. То је и највећа вредност збирке. Свако ће се у нечему препознати, макар парченце детињства, макар један кадар сећања на лето када је све било много безбрижније. Каже песникиња:

„Чујем, видим и осетим природу...“

То је први удах поезије. Али онда долази онај тежи део, садржан у кључним фигурама сличности и контраста, у давању смисла и у тражењу идеја:

Од пупољка постане цвијет,
од јајета створи се пиле,
из чауре постане лептир
лепршав попут виле.

Од воде постане лед,
пијесак постане од стијења,
у животу се дешавају чуда,
у животу све се мијења.

Вечна игра спајања и растављања, вишезначна као мотив лептира који се појављује у четвртој збирци, пошто је већ летео у првој. После чајанке (опет алузија на „Алису“) у којој је све разиграно и шарено, рађања и лепршања, долази оно сазнање да жубор воде може да се заледи и окамени у прозирном кристалу, а стена развеје у песак. Деца ретко размишљају о лептиру који је некада био гусеница, о тој трансформацији која прилично збуњује и генетичаре, јер то исто биће у две фазе свог живота не дели ни исти ДНК.

Лептир је, чак и у оној Змајевој, свима познатој песми, сакривен древни симбол промене и душе. Симбол поезије за којим трагамо, али који нам никада неће дозволити да га ухватимо и изложимо у витрини са латинским именом. Задржаће боје, али не и покрет.

Остаће вилински прах на крилима нетакнут, али та крила више неће летети. Песма је ухаћен тренутак, али тај тренутак ми суштински никада не поседујемо. Бележимо мисли и осећања, претварајући их у реч, глас, боју, линију, површину, облик, звук, тон. Ухватимо лет као фотографи, сликари и камермани. Али тај лет оживљава тек у чулима и мислима читалаца. То више није наш лет и наш лептир. Вечита игра претварања и промена. Евита је, радозналим оком првих грчких филозофа природе, уочила ту промену и она ће се неумитно дешавати. Нема песника који се у младим данима није опробавао у игри речима, имитацијама и у подражавању природе. Сва деца желе да „углазбе“ свет, да му дају оквир, да га обоје онако како једино треба. Сунце је жуто, месец сребрн, трава зелена... али већ у другој збирци песникиња открива да Сунце може да буде ружичасто, а Месец плав... То није онај Месец на који слећу астронаути и луноходи. Није ни онај преко кога прескаче крава и који дечак и ђед Раде јуре грабљама. То је онај само наш, свој, који може имати сваку боју нашег бића и коме можемо учитати свако осећање које нам се јави при погледу на звездано небо. „Мјесец и Звијезда Даница“ је бајка у стиху. Истовремено и чаробна свадба и митолошка игра. Игра. Игра лишће и играју виле. Школа је игра, као у бајци. У песми „Бајковита школа“ открива се шта, заправо, деца траже од школе. Бајку, али бајку која ће имати „правила игре“. Победу добра на злом, али не без игре и изазова. Бајке у којима се све реши лако, покретом чаробног штапића – нико не воли. А такву смо бајку понудили деци. Без брига и изазова. Без среће коју доноси борба против незнања. Без части и витештва.

И, када боље размислим, Евита ми и личи на принцезу која бледог и замишљеног лика посматра бајковити свет са највише куле. И онда схвати да јој је досадно, па уместо да зевне и одспава, претвори се у ветар, па у лептира, позове жежа у госте без страха да ће јој поцепати хаљину и на

крају се пресели међу звезде, или у морске дубине да тамо одспава, међу неким другим звездама. У међувремену, док она лута, остави нам стихове који ће нас забавити и натерати да зажмуримо на једно око, намигнемо ноћи и заборавимо да се Евита није вратила. А никада није ни одлазила. То је магија поезије.

Александар МИЈАЛКОВИЋ,
професор књижевности

ЛЕПТИР – СЛИКАР

Баш јуче у јутро,
тако се хтјело,
лептир-сликар одлучи
да прави ремек-дјело.

Објави оглас
на простору цијелом,
у потрази је
за цвјетним моделом.

Истоба се часа
јави цвјетак бијел,
да за ремек-дјело
он буде модел.

Јави се тад
и жута лала,
вели за улогу модела
све би она дала.

Узвикну тада и ружа,
миришљави цвијет:
Ја ћу лептиру бити
инспирација за портрет.

Ускомеша се цијела
ливада тада,
у сваћу се уплете
и скуп бијелих рада.

Настаде свађа,
цика и вика,
свако би да буде модел
лептира умјетника.

Лептир се некако
у свему снађе,
одлети непримјетно
да нову инспирацију нађе.

Рече тад себи:
Што ћу сликати цвијеће,
кад су цвјетови сви
свађалице највеће?

И баш тада,
у томе трену,
лептира глас неки
из мисли прену.

Кад погледа
кому се обраћа,
видје да то је
зелена жаба крастача.

Не бој се, лептиру,
Нећу да те смажем,
само бих хтјела
нешто да ти кажем.

Ја се са славним
сликарима дружим,
и хоћу само да ти
помоћ своју пружим.

Мораћу нажалост
помоћ твоју одбити,
осим ако не желиш
моја муза бити.

Радо ћу бити модел
за твоју слику,
биће ми част да сам
помогла славном умјетнику.

Остави се лептиру
свађалачког цвијећа,
од сада ћу ти ја
бити инспирација највећа.

Лептир сав сретан
одмах боје узе,
жаба је рјешење,
ево његове музе!

Одмах се лептир
на посао баци,
надахнуће му дадоше
управо жабли краци.

Али жаба постаде гладна,
прекрши ријеч због јела,
и тако настаде и сликара
и његовог ремек дјела.

Спознајник

РАЗВОЈ ТРЕЋЕ МИСИЈЕ УНИВЕРЗИТЕТА У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ И БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

Универзитети су још од свог оснивања у средњем вијеку били неодвојиви од друштва у којем функционишу. У различитим историјским периодима приоритети су се давали различитим мисијама. Поред наставе истраживања као основних универзитетских мисија, под трећом мисијом универзитета подразумијева се однос универзитета и заједнице, околине. Трећа мисија универзитета састоји се од двије димнезије-друштвене, цивилне и економске, које треба да буду равноправне. Трећа мисија универзитета може да се реализује кроз двије парадигме и то служење заједници, насупротив парадигме залагање у заједници. Свакако, може се запазити да на неким универзитетима у БиХ је већа усмјереност ка комерцијалној и економској у односу на друштвену и цивилну димензију.

Поред наставе и истраживања као основних академских дјелатности, нарочито у периоду транзиције, значајна је и трећа мисија универзитета која се огледа у учешћу универзитета у економском развоју и изградњи цивилног друштва и демократских вриједности(Спасојевић, Клеут и Бранковић, 2012, према: Грандић и Босанац 2018). Дакле трећу мисију универзитета у БиХ треба схватити као однос између високог образовања и друштва изван прве(настава) и друге(истраживање) мисије; нова двострука улога универзитета као

носиоца позитивних промјена које доприносе друштвеном развоју и предузетника који доприносе економском развоју. Универзитети у БиХ треба да служе њеним потребама, јер је прича о универзитету нераздвојива од његове одговорности према друштву и економији, док с друге стране, оно што је ново је дубина и обим интеракције између заједница и универзитета. Трећа мисија универзитета подразумијева и друштвену и економску димензију и то тако да оне треба да буду подједнако значајне. Она се заснива на приватно јавним партнерствима, сарадњи универзитета, привреде и државе. Неки аутори трећу мисију дефинишу као другу академску револуцију и појаву предузетничког универзитета(Дудерстадт, 1999;Вавакова, 1998). Често пута, трећа мисија

универзитета изједначава се са појмом предузетнички универзитет и то тако што предузетнички модел остаје легитиман организациони принцип за који се сматра да је у стању да омогући институцијама високог образовања да се носе са изазовима у новом окружењу(Ваира, 2004, према: Грандић и Босанац 2018). На сцени у БиХ истиче се конкурентност и наглашена повезаност универзитета и економије и то посебно по питању трансфера технологија и иновација. Све више се тражи усаглашавање високог образовања са потребама тржишта рада, подстицање сарадње са различитим институцијама и истраживачким дјелатностима, развијање европског оквира квалификација, формулисање исхода учења и развијање компетенција потребних друштву знања(Лунгулов, 2015:19, према: Грандић и Босанац 2018). Цивилна мисија универзитета је веома битна и она не смије да буде посматрана искључиво кроз призму позитивног утицаја на морални развој студената, напосто зато јер ће у том случају она бити схватана само као маргинализована дјелатност. Веома је важно подстицање интеграције цивилне мисије у основне академске дјелатности при чему је изузетно важно да се цивилно залагање заснива на откривању и истицању новог знања. Трећа мисија универзитета дакле подразумијева друштвену и економску димензију које треба

да буду подједнако значајне. У Србији је спроведен међународни пројекат Институционални оквир за равој треће мисије универзитета у Србији који се заснива на три основна стуба развоја и то: а) трансфер технологија и иновације, б) континуирано учење, ц) друштвено одговорно понашање универзитета. (Детаљније: Д. 1. 3. Извјештај о постојећим стратегијама и законима Републике Србије који се односе на димензије треће мисије).

Листа могућих индикатора за мјерење прогреса или успјеха друштвене укључености:

1.) Трансфер технологије и иновација у којем су индикатори: број пројеката који имају бенефите за ширу заједницу, број људи на које су утицали пројекти, број уговора универзитета-факултета са индустријом, број уговора са јавним тијелима, број универзитетских-факултетских центара-лабораторија-извора презентованих широј заједници, број људи који су користили универзитетске-факултетске просторе, број отворених кампања, број студената-истраживача укључених у отворене кампање, број учесника на истраживачким ноћима и број учесника на данима отворених врата.

2.) Континуирано учење у којем су индикатори: број промовисаних програма континуираног образовања, број организованих програма континуираног образовања у текућој години, број организованих округлих столова и број људи који су учествовали, број људи који су учествовали у курсевима цијеложивотног образовања, број студената који су прошли посебне практичне програме и број бесплатних часова ван универзитета.

3.) Друштвено одговорно понашање у којем су индикатори: број људи ван универзитета који су користили простор-услуге библиотеке, број учесника ван универзитета који су користили просторије за организовање конференција, састанака, догађаја и слично, број универзитетских

наставника-студената који су волонтирали за добробит шире заједнице, број организованих такмичења, број учесника и број јавних дебата о важним друштвеним питањима. (Извор: Индивидуални план друштвене укључености за новосадски универзитет, 2017, према: Грандић и Босанац 2018).

Кроз напријед наведени пројекат може се запазити већа усмјереност ка економској димензији треће мисије универзитета, као и квантитативни показатељи реализовања ове мисије у односу на друштвену и цивилну, која се највећим дијелом своди на активности у којима универзитет пружа услуге заједнице. Трендови доминације економске димензије и све раширенија појава сарадње између универзитета, индустрије и привреде морат ће бити и реалност у БиХ. Нажалост пристуна економизација високог образовања у БиХ поставља на маргине основе хуманистичких вриједности образовања и њихову кртичку мисао. Најбољи разлог за подржавање институција високог образовања не проналази се у служби коју ове институције могу да обављају већ у вриједностима које заступају. Вриједности правде, слободе, једнакости и права грађана као једнаких и слободних људских бића од средишње су важности за улогу високог образовања. У образовању студената о управљању, социјалном грађанству и демократској јавној сфери (Ароновитз и Гироух према: Јовановић-Крањец 2013, 93, према: Грандић и Босанац 2018). Институције високог образовања у БиХ треба да више доприносе својим заједницама. Универзитети у БиХ требају да пружају услуге заједници, служе заједници, али и да се залажу у заједници тако да интегришу у наставу и истраживање знање и вјештине које посједује заједница, да их уоче и вреднују на универзитету као релевантан извор знања и учења. Треба фаворизовати партнерски модел универзитета и заједнице

да више сарађују ради постизања заједничких циљева од којих обе стране имају користи. Реализација треће мисије универзитета ће бити најефикаснија ако јој се приступи из угла парадигме залагања у заједници. Представници академске и локалне заједнице требају више бити заинтересовани за овакав вид сарадње.

Политика нарушава аутономију универзитета-Зашзо?

Политика је више катализатор него генератор воље за моћ. Она није само инструмент заједнице, него и начин заједнице у условима међуљудске раздвојености. Питање заједнице увијек имплицира питање: како, а то није само техничко него и етичко питање. Треба користити јавна дјеловања, јавна окупљања да градски тргови буду истински форуми, а то значи и мјесто стварања и збивања јавности. Данас када су тргови пуни људи, нажалост испуњени су "гомилом усамљеника", уплашених индивидуа. Парадоксално је да је некада незнање човјека чинило несигурним и уплашеним, а данас га тавким чини експанзија знања, техничко-технолошких достигнућа и моћи коју више не може контролисати Помирење политичког и етичког могуће је једино уз друштвену легализацију одлучујуће моћи поштења, хуманизма, рада, препорода и супротстављања неолибералном концепту у свим сферама друштва. Треба његовати етику рада и рад етике, а не тајкунско тумачење... да је рад примитиван начин стицања зараде. Будућност грађана и народа се не смије унапријед трошити, будућност треба зарадити. Криза у коју је утонула Република Српска и Босна и Херцеговина је велика, треба је превазићи другачијим понашањем, ангажманом свих и свакога. Дали ће рјешење бити у инстинкту, и наметнутој мудрости и егзистенцијалном разуму цјелине (друштва, народа), која увијек налази рјешење и излаз. "Мудрост цјелине" треба организовати и усмјеравати. Без промишљеног и организованог усмјеравања, без

ангажмана темељеног на искуству и свестраном увиду у контекст (не дакле, пуког активизма) спонатни излаз што га налази “егзистенцијални разум” постаје излаз за нужду. Моралност као “активно негодовање” против садашњих друштвено штетних, негативних појава у Републици Српској и Босни и Херцеговини мора заузети главно мјесто у политици, а не да она буде крволочна борба за власт, моћ, привилегије и злоупотребе. Треба анимирати вољу и енергију грађана како би трајно могли бити “погонско гориво” за промјене на боље, развојније и поштеније. Проблем свему овоме је опортунизам као индикација и облик неморалног понашања, као прилагођавање, као кромпомис, линија мањег отпора, капитуланство, незамјерање, недослиједност, грађанска комоција, неангажман, лицемјерство, кукавичлук. Нажалост опортунизам је постао готово нормална појава и константа људског понашања. Опортунистичко је понашање и израз дефетизма, увјерења да се и тако не може битно утицати на “ток ствари”. Одређени често истичу “доста сам ја стављао главу на пањ, нека то сада чине други”. Трећа мисија Универзитета, академска заједница, све то мора превазићи у интересу општег добра. Вербализам је у нас у Републици Српској и Босни и Херцеговини остао најучесталиј вид опортунизма и конфроизма. Бучне су фразе и вербални таламбаси годинама испуњавали и испуњавају наш друштвени и културни простор. Тако да смо постали њихови заробљеници, па их се не одричемо ни данас у тешком времену суочавања и самоосвјештавања, када би нам морале одзвањати тако празно и шупље. Морално је питање првог реда одрећи се неких мелодија које су нас успављивале, понижавајући самохвалисање, умјесто да нас тргну из самозадовољног дремежа. Трајно питање јесте и треба да буде... шта је то и треба ли нам морална обнова. Ово питање

има смисла једино уз питање: је ли морална обнова могућа. У условима Босне и Херцеговине друштвено и државно власништво је несигурно, а у колико ужива правну и политичку заштиту, готово је сасвим изван моралне заштите. Приватизација друштвеног у већој мјери завршена је као најтежи облик крађе и напада на државу, што код нас готово и не наилази на моралну осуду. У масама су увијек акумулиране велике потенцијалне енергије. Како ће оне бити ослобођене и у ком правцу усмјерене, то пресудно зависи о политичкој организацији, о оним снагама које су се ставиле на чело покрета. Али не само да га поведу већ да га и доведу до циља, кроз сва урачуната и непредвиђена искушења кроз која покрет нужно пролази. У политици како каже Цхурцхилл није толико важно започети трку, колико издржати до краја. Политичке странке у Републици Српској и Босни и Херцеговини треба да изврше моралну обнову, ослободити се манира да сваку брзоплету или трајну активност проглашавају историјском, те да од властитих погрешака праве врлине. Истина, појединци још и могу ушибарити ако од погрешака праве врлине, али је народ сигурно на губитку. Кроз моралну обнову неопходно је извршити регенерацију позитивне моралне свијести, извршити концентрацију колективневоље и енергије грађана. Модерни политички процес је процес интеграције, а одговор у Републици Српској и Босни и Херцеговини по овом питању је дезинтеграција. И то, национална, економска, политичка, културна и сл. Наша економска, материјална, друштвена, културна и морална криза је и сувише озбиљна. Немамо садашњост, а то значи да губимо будућност. Морамо се изборити за садашњост, што значи радити за будућност. Не смијемо се превише задуживати У нашим условима, немилице се троши, задужује се, инвестира и троши на ручун будуће акумулације и

будуће генерације. Наша фраза о будућим генерацијама које смо задужили својом жртвом и одрицањем, прометнула се у збиљу у којој смо доиста будуће генерације задужили. Није ли то морално питање првог реда? Елементарна би политичка култура, а да и не говоримо о политичкој мудрости, налагала да се слиједи судбина властитог пројекта, да се за промашај и криве потезе сносе конзеквенције, без обзира на “добре намјере пројектаната”. Када би се оставка политичара процјењивала са стајалишта општег интереса, а не са стајалишта посебног и тренутног интереса појединца- “власника” функције, нема сумње да бисмо данас свједочили не малом броју оставки. Били би то мудри, охрабрујући и морално потицајни потези. Они би у јавности били дочекани као освјежавајући љетни пљусак након спарине и “фјаке”. То би био итекако значајан трансматеријални стимуланс моралне обнове. Политика и политички домети код грађана у већој мјери изгубили су наду, а озбиљне политике нема безорганизоване наде како је истицао Меша Селимовић. Нитко није толико слијеп као онај тко неће да види (Ј. Свифт).

Држава треба да буде прва и одлучујућа социјална сила савременог свијета. Моћ и могућност савремене науке и образовања који су под одлучујућим утицајем капитала, у великим размјерима производи и развија нове облике зависности оних система и друштава, која су научно-технички инфериорна. Никада као данас знање и образовање није било средство увећања политичке моћи. Научно технолошка и образовна хегемонија развијених један је од облика политичке хегемоније. Слиједити иновацијски, научно-технолошки и образовни ритам што га намеће неолиберални концепт, могу само индустријски најразвијеније земље. Остале су принуђене, па тако и Република Српска и БиХ да плате високу политичку цијену, у овом или

оном облику, свеједно. Друштва с максималном технолошком концентрацијом, као и она која их настоје слиједити, пренапрежући своје потенцијале, сужавају канале демократске комуникације и одлучивања, о чему очигледно свједоче и наша искуства. Ако се у Републици Српској и Босни и Херцеговини не заустави овај галуприајући процес институционализације и бирократизације- свакој партији њена институција, сваком интересу његова институција, наше друштво мора доживјети колапс. Мора се уважавати струка, знање, образовање, наука, способност измјерена математичким критеријима а не вербализмом и политиканством.

Тиранија вежине није пожељна

Наша криза је криза мотивације, посљедица раскорака између аспирација и реалних материјалних могућности. Најтежа посљедица сваке бирократизације јесте у томе што се блокира стваралаштво у свим облицима, а без стваралаштва нема истинског стваралаштва јер нема креативног одговора на проблеме са којима се друштво у развоју суочава. Бирократизација доводи до превласти личних, парцијалних над заједничким циљевима, до ниске мотивационе и мобилизацијске моћи усмјеравајућих институција друштвеног система. Експанзијом “политичког тржишта” на рачун економског прогни се мотивација за стварање, а успоставља пројектовано и организовано варање. Руши се аутономија Универзитета, руше се европски усвојени принципи Магна карте универзитатум коју су потписали ректори свих европских универзитета,

Сиромаштво и социјална неправда су велики проблем у Републици Српској и БиХ. Историјско искуство показује да се епидемије глади нису никада догодиле у демократским земљама, чак ни у веома сиромашним, гдје су редовно одржавани избори и гдје су постојали слободни медији. Дакле, логично се поставља

питање да ли је Република Српска и БиХ демократска, или тендира ка неким другим обрасцима и стиливима понашања. Одсуственост демократије у правилу подржава волунтаризам политички доминантне скупине, који може значити избор крајње неуспјешних економских модела и одлука с дугогодишњим тешким посљедицама. У правилу демократија је повезана на неки начин с просперитетом. Демократско друштво је само оно које не прихвата право било које елите на владање, уколико оно није прихваћено одлуком народа, изборном одлуком бирача. Демократија је владавина вежине, али уз обавезу да се поштују људска права и слободе мањине, националних мањина. Тиранија вежине није пожељна. Демократија у правилу има обиљежја: економског просперитета и једнакости, диверзифицирану социјалну структуру с независном средњом класом и политичку културу која толерише различитост и преферира акомодацију. Политички народ је веома битан субјект политичког процеса, али њега треба организовати, усмјеравати. Институционални плурализам не треба бркати с политичким плурализмом. Владајућа, службена партија још увијек има монополску позицију и конститутивно зајамчену водећу улогу. Посттоталитарни режими, а којима припадају и Република Српска и БиХ су посљедица дјеловања више фактора као што су: промишљених омекшавања режима кроз реформе које проводи владајућа елита, унутрашње ерозије система и стварања простора који измиче тоталитарној контроли. Не постојање јасне идеологије и мобилизације у Републици Српској и БиХ компензује се манипулацијом и прагматичном инкорпорацијом идеолошких елемената, као што супатриотизам, национализам, развој, социјална правда, поредак и сл. Деполитизација која производи апатију је смишљена политика. Персонална владавина је посебна

подврста ауторитарних режима, гдје носилац врховне власти управља без било каквих легалних лимита, крајње арбитарно, често тирански, служећи се месијанском позицијом лидера, покровитељством и корупцијом. Привилегије користи у сврху богаћења породице, пријатеља, дворске свите и преторијанске гарде. Неограничена власт било кога производи непредвидиве његове одлуке. У БиХ је нажалост без обзира на званични плурализам и демократију још увијек присутан историјски непревазиђени ауторитарни приступ организацији и управљању државом. Демократија и правна држава лимитиране су неодговорношћу одређених носилаца политичке власти. Деполитизација према одређеним субјектима система у БиХ која производи апатију је смишљена политика. Читава структура власти у БиХ у већој мјери је заснована на пукој лојалности лидерским политичким странкама, које унутар себе нису демократизоване већ су лидерске и ауторитарне. Фаворизује се монопол само појединих политичких партија и неуважава се мишљење других субјеката цивилног друштва, као што су нпр: академска заједница, невладине организације, истакнути културни, образовни, научни и јавни радници. Стално истичу да је њихова партија- странка једини извор истине на свим подручјима. БиХ и Република Српска требају кроз политичку организацију друштва и државе више пажње посветити политичкој култури, економском развоју и инвестицијама, дијалогу, толеранцији, етничком помирењу, моралној обнови, препороду и јачању одговорности у стварању модерне демократске и правне државе утемељене на дејтонском мировном споразуму, уз максимално поштивање аутономије универзитета.

Проф. др Душко ВЕЈНОВИЋ,
предсједник Удружења наставника и
сарадника Универзитета у Бањој Луци

ПРОМОВИСАНЕ “ОДБАЧЕНЕ ПЈЕСМЕ” ДАРЕ СЕКУЛИЋ

- Стихови Даре Секулић још једном потврђују њен ранг најистакнутије живе српске пјесникиње, истакао је током вечерашње промоције њене збирке “Одбачене пјесме” у Источном Сарајеву књижевник Стеван Тонтић.

-У уводној биљењшци за збирку ‘Одбачене пјесме’ Секулићева говори да је ове пјесме изостављала из поетских дјела насталих и објављених после 2007. године. За њу су то биле /привремено/ ‘одбачене’, али не и ‘бачене’ пјесме. Да их је којим случајем бацила, уништила, њен опус би остао окрњен и оштећен, свеједно што је и без ових позних прилога већ био изузетно богат, са многим примјерима врхунске, животом овјерене поезије”, рекао је Тонтић. Говорећи о овој књизи, као и о укупном животном дјелу Даре Секулић, Тонтић је навео да би се овој српској пјесникињи могле придружити још само Мирјана Стефановић и Радмила Лазић, док остале респектабилне пјесникиње припадају млађим генерацијама. -Наша велика пјесникиња Дара Секулић имала је врло узбудљив живот, почевши од трагичних догађаја из њеног дјетињства, па до свих ратова које је претурила преко главе. Дару мирно можемо упоредити по величини и значају са Десанком Максимовић, највећом српском пјесникињом 20. вијека”, наглашава Тонтић. Према његовим ријечима, поезија Даре Секулић није тек “женска”, иако је судбина жене, дјевојке и мајке, била и те како у њеном видном пољу. -Дарина поезија је универзално људска, антрополошки и егзистенцијално освијешћена, са болним траговима трагичне историје у којој се живот на-

ше пјесникиње одвија већ деведесет година. Она је интензивно живјела и говорила о свему што је провоцирало њену реакцију, њену лирски истанчану, али и мисаоно продубљену ријеч, као свједочанство личног доживљаја и искуства у сјенци општег, народног страдања”, рекао је Тонтић током промоције у сали Матичне библиотеке у Источном Сарајеву. Он истиче да је “Дара испила многу горку чашу са наметнуте историјске трпезе, и рекла многу тешку ријеч о испразности и бесмислу живљења у насилном и безбожном свијету који је изгубио своје хумано лице”. Стихове њених пјесама, на овој промоцији коју су поводом Дана библиотекарa Републике Српске организовали Матична библиотека и Продукција “Форум театар” из Источног Сарајева, читали су ученици Гимназије и Средње стручне школе Источно Сарајево и глумац Илија Мимић, док је Секулићева казивала своју пјесму под називом “Пребиловци” Дара Секулић рођена је 1931. године у Кордунском Љесковцу на Кордуну. Имала је само 10 година када су јој усташе спалиле родну кућу, а након погибије родитеља одрасла је по различитим дјечијим домовима и интернатима. Гимназију је започела у Рујевцу на Банији, а наставила у Италији, Сплиту, Карловцу, Загребу и Сиску. У Сарајево се доселила 1953. године и завршила Вишу школу за социјалне раднике. У Сарајеву је живјела до 1992, када са четворо унучади одлази у избјеглиштво у Источно Сарајево. Члан је Српског интелектуалног форума Источно Сарајево. Њене пјесме су заступљене у многим антологијама српске поезије, а преведене су и на друге језике. За свој књижевни опус Секулићева је добила бројне престижне пјесничке награде.

С.К.

Подсјећања

“Прљача 2019”

Овогодишњи, Међународни илиндански пјеснички сусрети “Прљача 2019” окупили су у Центру за културу Дервента мноштво љубитеља писане ријечи, а уручене су и награде побједницима конкурса за избор најљепше пјесме о љепотама вода, украинском воденом цвијету и шаљивој пјесми о боравку на ријечи Укрини. Првонаграђену пјесму о љепотама вода написао је Милорад Бибин из Србије, а најбољу шаљиву пјесму написала је млада Евита Бојковац, док је награду “Украински водени цвијет” добио Савко Пећић Песа из Дервенте.

Ријеч је о традиционалној манифестацији коју пуних 18 година организује СКК “Вихор”, а свечано ју је отворио начелник општине Милорад Симић.

Осим ниске стихова, присутни су могли да уживају и у наступу пјевачке етно групе СКУД “Дервента”, а манифестација је одушевила бројне присутне.

С.П.

Књиге и идеје

НОВА ВИЂЕЊА ИСТОРИЈЕ

(Небојша Рудан, *Човјек који је плео смрт*, Књижевна заједница Јован Дучић, Требиње, 2018)

На самом почетку свога најновијег романа „Човјек који је плео смрт“ Рудан је раскрстио са хипокризном заблудом нашег народа- „Кажи гријех, не кажи грешника“. Мало чудно животно начело које је наш народ прихватио као правило понашања. Каква је корист ако кажемо гријех, а њеног починиоца кријемо „како бисмо му сачували образ“. Зато је аутор, оправдано, пристао оне мудре латинске-„In medias res“. Змија се туче у главу. А змијска глава у страдалној Херцеговини, која је црним трном затворила бројне српске

домове, био је главнокомандујући Ударног, по злу чувеног, батаљона -Владо Шегрт. Том корпару, са „високом стручном спремом“ -четвероразредном основном било је унапријед одређено министарско мјесто. Додуше, имао је он и друге референце за ту функцију: био је и остао србомрзац, „чистач“ Херцеговине од кулака, петоколонаша, окупаторских слугу, опасних „школаца“.

У обрачуна са таквим „родољубима“, Рудан ће бити, што је сасвим разумљиво, ироничан, па чак и саркастичан у одређеним ситуацијама. Јер на комунистичке „истине“ о устанку ваља одговорити ИСТИНОМ. Оном и онаквом истином која је била запретана испод талоба комунистичких историчара. На нашу несрећу многи од њих су по националној, али не и по идеолошкој, правој и људској, припадности били Срби. Далеко су били њихови морални кодекси од кодекса српског корпуса.

Али, истина кад-тад мора испливати на поврину. Тужно је што њу нијесу дочекали многи на чијим начелима је та истина и заснована.

Страдална Херцеговина, која је некако увијек била „сваком вјетру на помету“, истићила је Небојшу Рудана, књижевника по вокацији, али историчара по трагањима за истином. И каква коинциденција! Небојша,- човјек који не преза ни пред ким, који своје дјело заснива не на партизанским „истинама“, него на постулатима наше етике, који сууткани и у народну поезију- „Ни по бабу, ни по стричевима, већ по правди Бога истинога“. Трагање за Божијом правдом. И за праведним судом. Не Божијим (Рудан се не мијеша у тај суд, који ће неминовно доћи и који ће бити праведан), него за људским судом.

Деведесетих година Херцеговина је отворила бројне гробнице-јаме и из њих на сунце износила кости тих страдалника. Да се оперу и опоје. А, ево ових година Небојша Рудан отвара „тајне досијее“ о целатима који су „заслужни“ за те гробнице. Истина, многи су од нас знали за њих, али нијесу имали храбрости да у њих упру прстом. Не бар док је био жив врховни жрец, „велики син наших народа и народности“, наглашени „усрећитељ“ српског народа, заштитник својих хероја са Сутјеске, Љубомира, Невесиња... (Аутор ових редова је први проговорио о „јунаштву“ партизана над невесињским дјевојкама на дан „ослобођења“ Невесиња “45.године, када је покошен цвијет невесињске младости. Рад је објављен прво у „Видослову“, а потом у мојој књизи „Алекса Ковачевић- спортиста, патриота и пјесник“).

Први дио Руданове књиге је писан у својеврсном дијалошком монологу. „Анкетна питања“ откључавају врата Шегртових самохвала, али истовремено откривају и његове „људске вриједности“. Овдје је, наиме,

аутор пустио свог јунака да он прича. Ставио је у његова уста сва звјерства која је починио по Херцеговини. Дјелимични банализовани говор, са псовкама и вулгарним изразима одсликава културни ниво овог примитивца. Аутор је морао испоштовати његову лексику како би задовољио онународну- „Према свецу и тропар“. Овим је потврђена оригиналност догађања у којима је Шегрт главни јунак. Јасно, уз сабраћу Сава, Павла, доцнијег Савла, Мића Мира, шизофреног Петра... Рудан је „без длака на језику“. Не штеди никога. Опереше чињеницама које су опортуне Шегртовом причању. Владо хиперболише и своју улогу у рату и улогу свог злог Урадног батаљона, али често, вјероватно несвјесно, нуди понеки податак о, нпр., „благовременом“ приступу НОП-у Хрвата и муслимана. Тако ће се браћа Хрватипридружити јединицама НОБ-е, као равноправни, „чим раздуже опрему НДХ“. Да ли баш равноправни? Прије ће бити да су задњу прешли пред прве. По директивама врховног војда формирају се фиктивне хрватске и муслиманске бригаде, јер „мајку ти бојју“ мора бити хрватских и муслиманских команданата који ће командовати бригадама. Прво, дакле, треба одредити команданта, а онда, с коца и конопца, формирати „бригаду“.

И као што је на почетку романа разобличио хипокризну крилатицу – „Кажу гријех...“, толико наглашено присутну у нашем народу, тако ће аутор у другом дијелу књиге децидирано разобичити и гријех и грешнике. Учинио је то, додуше, и у првом дијелу књиге, али биографски подаци о „херојима“ ових недјела указују на још један злочин. Поред злодјела која су правили у току рата, ту су и злочини поратне владе када ове сподобе проглашавају херојима. Истина, старо је правило да између хероја и зликовца постоји само једна степеница, исто као

шта та степеница раздваја генија и луђака.

Други дио књиге са, помало, хагиографским насловљењем- „Житија партизанских светаца, палих анђела у борби 1941-1945“ аутор отвара цитатом Моше Пијаде, изреченом на засједању АВНОЈ-а 1942. године у Бихаћу. Ово је својеврстан програмски манифест КПЈ и СКОТ-а (Откуд нам ружне асоцијације при монему овог назива!?) – Савез комунистичке омладине Титове . „Потребно је-каже Пијаде- створити толико много бескућника, да ови бескућници буду већина у држави. Стога ми морамо да палимо. Припуцаћемо па ћемо се повући. Немци нас неће наћи, али ће из освете да пале села...“ Какав монструозан план! Ваља напоменути да су у томе у потпуности успјели, поготову на српским територијама. Успјели су да становништво доведу до просјачког штапа, да Нијемци примијене свој злочиначки план- Сто Срба за једног Нијемца.

Мада су закулисне прљаве игре партизана и одраније биле познате, Рудан их је у своме роману најживотније приказао кроз ликвидацију Ђорђа Путице. Он, наиме, открива начине како су нестајали политички противници и конкуренти за командатско мјесто друга Саве „Раскољникова“ и шизофреничара Драпшина. Они су слати у акције одакле се нијесу могли вратити, они су „извршавали самоубиства“, попут Веселина Маслеше, њима се пред Пријеки судом постављају питања на која се нијесу најбоље сналазили у проналажењу правога одговора... План „једним ударцем двије муве“ најживотније је приказан код ликвидације Путице. Требало је не замјерити се Титу који је декретом поставио Путицу за команданта, ослободити се наметнутог надређеног и жестоко се осветити прочетничком Љубомиру. Аови стручњаци у сплеткарењу и злочинима то савршено обављају.

Но, зло се као бумеранг враћа онима који га чине.. Денунцирања

су обострана. Свака страна ће имати свога Јуду Искариотског, који ће за мале услуге наложити на ватру прокажене. Ваља нагласити да се Рудан у овим ратни лавиринтима непогрешиво сналази. Ријетки су, попут Шегрта, од ових херцеговачких главосјеча, материјализовали своје ратничке „заслуге“. Већину њих је стигла заслужена казна. Саво, Савле (оцеубица), Попара, Драпшин... остали су без катарзе. У ствари, нијесу је ни заслужили.

Руданово дјело је „по мјери“ бројне читалачке публике. Одњегован стил и лакоћа причања омогућавају лаку проходност кроз дјело. У своје казивање је веома вјешто укомпоновао пролетерске крилатице које су пратиле партизана кроз све окршаје. Јуначке, али и оне кукавичке, братоубилачке. Овим дјелом Небојша се часно одужио бројним страдалицима и њиховим породицама. Отео је од заборава сулуду забрану да се корота не смије носити за „непријатељима народа“. Ово је споменик оној мајци и сестрама које не послушаше ову забрану и које окончаше своје животе у крчани. Овоземне животе. Уосталом, таквим мученицама је мјесто у астралним висинама. Са Анђелима.

М. ГОЛИЈАНИН

Трио причар

Лаки мачкар

Увароши је био човек за све. За све што неће нико да ради, радио је он. Уклањао стрвине, псе, мачке, коњске дртине, телад. Само свиње није уклањао, вера му не да, а би он и то.

Чисто је клозете, те га звали говнација. Насадио немачки шлем, те њиме вади ко кутлачом, вади те просипај по башчи, ко хоће да нагноји, ђубре је то, веле понајбоље јер инсан свашта једе и свашта избацује а то је добро за башту.

Ко неће, напуни у буре остало од нафте, дали му у Аутотранспортном предузећу, стави на таљиге, упрегне неко коњче, те терај у вртаче ка Увцу. Само не ваља то радити пред кишу, много се чује, него за сувих дана пред ноћ, некако се мирис изгуби до јутра.

Кад ударе пролетње кише, набујају канали, донесу свашта, те на уставама, мостићима и кривинама нагомилају брдо отпада, грања, старих кондура, лима, разних крпа и одеће. Ето ти га, те он са мотиком, одмотика, прочисти. Те радове није наплаћивао. Не ваља се човеку стављати у муку, ударила га поплава, разлило се по башчи, треба помоћи, а не узимати паре.

Паре се узимају кад је ђуприја чиста, сетиће се комшија ко му се нашао у невољи, кад треба стругати дрва, чистити клозете, сетиће се он.

Како му је било право име, може бити да знају само они старији варошани, али га ни они не зову по имену. Сви су га звали Лаки.

Ено Лакија, сад ће он то.

Иди зови Лакија, да однесе пакете на пошту.

Лаки ајде богати, причувај ми ово мала (стоке) док дођем из чаршије.

Оће Лаки. Седи и чека. Узме пет динара, прича са обе овце, шта прича то само они знају. Сит се исприча са њима, док газда дође, и још заради.

Ономад покупио три мачке, што су цркле код продавнице, код месаре. Нешто појеле отровно, те се отровале. Покупи он њих у врећу, те носи у вртачу ка Увцу да их баци.

У неко доба, једна од њих, ваљда није била скроз цркла, искочи из вреће на његовим леђима, и онако махнита њему се обви око главе и врата, као крпељ и не пушта. Сва га изгребе, откине му пола уха, замало му око не изби.

Једва се избави од ње.

Е нећеш Лаки, више имати посла са мачкама, нећеш Лаки носити мачке.

Од тада кад неко тражи да нешто Лаки уради, он прво пита да нису мачке, па ако нису пристаје.

Злобници га прозваше Лаки мачкар.

Оде Здравко

Здравко.

Стане, некако клецаво.

Стоји, а као да ће сваки час да падне.

Стоји неколико минута, пола сата, сат.

Упре поглед у врх бора, па га одмерава тежином својих плавих бистрих очију.

Шта ли налази у врху бора?

Кад наиђе птица и чучне на грану бора, он се узнемири.

Сикће. Лепрша рукама. Гађа је каменом. Псује неразумљиво и гласно.

НАД ДЕДИНОМ ХУМКОМ

Сужањ
У талијанском ропству
Рударски занат изучио
Црне мисли
У угљу је крио

Презрело жито
У нашој њиви
Деда мре
Од нечега
Мора да се живи

Први пут
Са краћег боловоња
Оде Деда
Као у рударску смјену
Право на небеса

Увијек
Кад цјеливам
Његову слику
На Крсту
Камену бијелом
И палим свијећу
Задушницу
Над хумком
Родне груде

Мој Деда рудар
Раб Божији Васо
Прегршт угљене прашине
К'о благослов
Сипа наме
Из небеске плаветнине!

СНОМ СЈУТРА

Ветрови те носе
Од памтивека
На капи росе
Сунце чека

С јутром сненим
Осмехом ме уми
Гласом звонким
С реком шуми

У очима пртолећу
Ласте у срцу зиме
А звезде ко да шапћу
Само твоје име

Громови занеме
Од твоје близине
Срећан крај
С тобом - отпочиње

Владимир ВУКОВИЋ

Сикће. Док птица не прхне са бора.

Што ли му смета птица?

Кад наиђе облак над бором, сав задрхти.

Плаве очи му се сузе. Трепере.

Боји се облака. Да не прогута врх бора.

Кад опет сунце сине, запљешће рукама. Вади упаљач и њиме као пиштољем пуца у облак. Бам, бам. Еве ти.

Опрљи руку чађавим нафтним пламеном. Бам, бам, еве ти још.

Не воли са људима.

Седне негде на камен. Гледа мраве како извирују из пукотина камена. Негде журе.

Не плаше се оних његових јасно плавих очију.

Руке прекрстио наопако да их у усхићењу млатарашем не погнави. Тепа им. Једва чујно.

Неразумљиво али топло.

Мравићи, правићи, мравићи...

Појахао данас кобилу наопако. Јаше у планине.

Кобила, рага нека, остарела, крезуба, ма колико Здравко ломатао рукама, кревељио се на сав свет, полако одмиче. Не призире. Не боји се деце, ни Здравка.

На сапима је удара кошарица.

Оде Здравко у боровнице.

Пролазност

Трске у тужној осами баре на крају долине повијају се под распрострањеним ракољењем барских птица. Плаво зелена испарица раширена појасевима по кривинама обала као да прати скичање два залутала пса, што тарже пут за назад.

Изнад баре, на косинама брда, на западном крају долине шћућурило се пусто село. Црни избледели покров као да вири из сваке куће, са сваке ограда. Људско што је створило осваја дивљина, коров, маховина и забрав.

Полако, тихано кошмар трулине напуштеног осваја сваки плот, сваки бунар и магазу, сваки пармак на огради, сваку греду на штали, сваки трап.

СВЛАЧИОНИЦА

То је рупа у мени где змије скидају кожу постиде се и оду а ја правим ципеле да ти не дођем боса.

То је мрачно место у мом стомаку где те скидам до испод коже да се уверим да си жив отишао са лептирима.

То је затвор у коме чувам ларве што се узалуд одмотавају за крила лептира ту нема простора.

Ту понекад себе свучем све до мозга пребројим му вијуге осмехнем му се у лице и отпужем у рупу по ципеле од змијске коже да ти не дођем боса.

ДУДОВАЧА

Оклизнух се на две црне дудиње падох на себе у кацу. Презрели плодови и ја остављени да ферментирамо да изгубимо све своје - облик, укус, мирис, сласт то се од нас више не очекује. У мраку бурета брбоће наше нестајање. Таму и брбот прекиде СМС порука од елића непревредог мозга. "ускоро ћеш потећи". Зар из ове таме? зар из овог бурета? Питања замиру сопствена слика скројена у мозгу расплинјава се. Течем уским, топлим, стрмим путем. Неко ће кад ме пропусти кроз свој теснац видети мој лик осетити моју топлоту омирисаће ме волеће ме и ја ћу опет бити.

Оливера СТАНКОВИЋ

Расушене делове смоле на гредама давно попуцале и испране деценијским кишама подсећају на мрље.

Камен се спетљао са коровом, обузеле га маховина и лишажјеви, свугде га има, свугде га је исклесала људска рука, оплеменила, удахнула му смисао и поставила у темељима и у зидовима и по дворишној калдрми и бунару и алову за стоку. Као да је сваки смисао изгубио.

Прође кадкад, кроз село напуштено, празно, прође свештено лице, што службује у селу на источној страни долине, прође кроз овај напуштени људски простор, идући у село преко брда које се још држи, има своје житеље, своју цркву, пошту, долину плодну, а не бару која је дошла главе овом селу.

Прође поп, на свом путу до забрђана, прође носећи људима вести из света, и свету водицу, да причести славски колач, пронесе мирис сашушених трава и тамјан, пронесе јутрос идући за цвилежом изгубљених паса, те дође до старог гробља.

Ту на благом ћувику, однекуд тело пса, као да је донето са неба. Поред још свежег гроба последњег старца из села којег пре неки дан нашао на обали баре мртвог и сахранио, сад је ту лежао и последњи пас из села.

Чинило се да је пре неки минут престао да дише, био је још топао, још му се сјајила суза у оку. То је он завијао, завијао за двојицу и тужио, тужио и отишао за својим старим пријатељем.

Узе те га сахрани, поред ногу старца, ишчита им обојници молитву да им се душе саставе и смире.

Тужно извијају крстаче, олишајиве кроз шибље.

Стари свештеник пуши свој дуван и заједно са димом пушта мисли о пролазности да кроз шибље и трске из баре иду директно у небо.

А трске, у тужној осами долине и баре повијају се под ракољењем барских птица, њих што је остало неколико.

Миленко ГЕМАЉЕВИЋ

Милијан Деспотовић

ВЕЛИКА ЈЕЗИЧКА САБОРНОСТ

Јагода Кљаић: „Са друге стране штреке“

Поезија је душа језика и срце матерњег језика. „Писац може само у свом матерњем језику своје мисли са свим нијансама да изрази.“¹ Данас је српски језик у лингвистичкој потреби да се сабере и у својим нијансама, насупрот сталној политизацији и дугогодишњим отуђењима која су пратила, или прате, разне врсте преверавања. У чему се то коначно препознајемо? У језику! Шта нам је непроменљива истост? ДНК нијанса! Из те непорецивости и у књижевном смислу наши писци постају ближи матерњем језику, богате га, чине посебну врсту језичке саборности нужне због илузија о другости која наноси штету култури, језику посебно а пре свега националном питању у коме се језик злоупотребљава.

Зааманетио нас је, некад давно, Стефан Немања: „Чувај роде свој језик, као зеницу ока.“ А свештеник Јакша Мандић, који је у време пада наших простора под турску власт живео у околини Травника, подсећајући на ову посланицу, записа: „Можеш изгубити и веру и име, али језик и крв оставиће оно најсветије у теби да се препознајемо и схватимо у неком времену, које мудрости буде имало, да смо једног рода и да нас братство веже. Дотле ће протутњати све заблуде које су доносиле мржњу а односиле главе. Чије главе? Наших предака, наших најрођенијих које ће ђаво још као живе поделити и одродити.“

Пред нама је песничка књига Јагоде Кљаић² „Са друге стране штреке“³ која је писана језиком српским а њега карактерише нијанса „Банијског народног говора“ којим су зборили житељи тог краја. Разумемо се, дакако, али неке речи су живеле

само „у усменом предању и чуле се о црквеним зборовима, сајамским окупљањима, у сеоским сватовима, на жетвама и на прелима.“ Сада те речи, кроз ову поезију, налазе пут да буду и књижевна баштина нашег језика, да се отргну од заборава.

Банијски говор, и записом и гласом, има девет врата, девет мука је издржао док се књигом окућио. Наравно, овде је само његов део који песмује мудрошћу опстанка. У њему је, како каже Јагода Кљаић, „моћ здраворазумског и логичког расуђивања, храброст, пркос, инат и виспреност“ да се чува собом, а ко језик сачува и себе сачува. Живи простор се вазда обележава језиком а не војним побигеницама које имају два краја – један је безумље, други је опет безумље. А од безумља бранити се треба!

Срце језика је душа а душа је осећајност математике светлости да се прекорачи црта која живот чини тврђавом коју само језик може отворити. И отвара га Јагода Кљаић, емотивно, носталгично, даровно, кроз мудрости, обичаје, али и кроз мук крика који се завршава питањем: „Ђе си био прије?“ Ово питање је сажето од арматуре ливене филозофијом живота. У њему је и оно; оклен стиже, и ђеш стати, и ниђе и ђдсваклен. Филозофи и психолози, теолози, теоретичари војне и дивљаштине, они из неба и они на небу, имају се за језик окачити и окопривити јер, биће да било није увек по ничијем заувек јер:

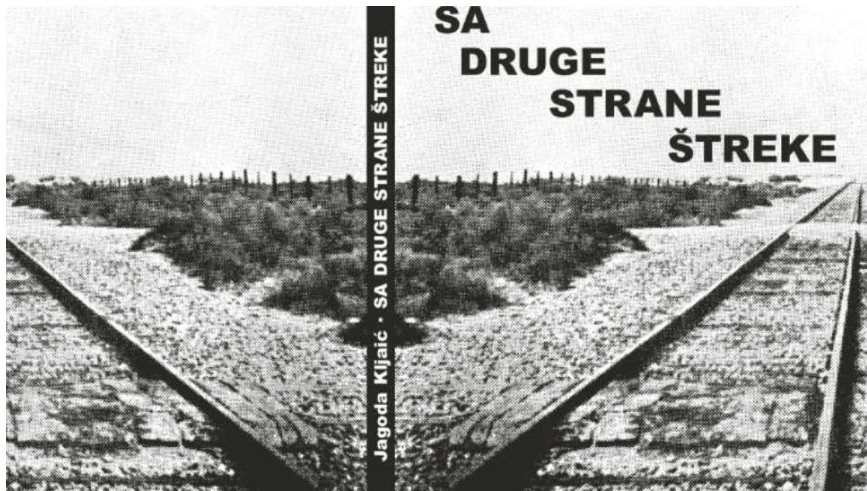
Воз живота тутњи
сопће мрмори стење
ђдане застане крене
све док је штреке
између

ове и оне стране
по којој одамо
ђдсваклен.

А ђдамо, чујемо говор, стижемо; када? Неизвесност није само оног ко ђда него и оног ко га чека и оног ко смирења нема јер, кућа која је урушена и отета чад његову распопућену душу и он не може остварити контакт ни са природом нити са кућом, нити са собом, нити потомством, нити лажном повијести која уистину гласи: „Не зна се ни ко су, ни ђдаклен су.“

Простор засијан језиком буја говором у овој књизи, ма се он чуо са ове или оне стране штреке. Још гори ватра емоција, она која „дркти јаче нег локомотива“, она која зна „да је њена зора/ само она/ у којој драган свиће“; она која му признаје: „Кад те видим, повилѐним.“ Наслови песама, већина њих, могу сачинити циклус изрека па и овај. А виленици не значи само чинити нешто испразно, згубидано, већ добити нову снагу срећности и ђданости, али то је порука „са друге стране штреке“, да се онај прогнаник у вилу претвара па простор надгледа и чува „сапета рођењем/ ослобођена самоћом/ ђмеђена временом.“ Један дуг временски део живота пребива у овим песама а започиње га љубав („Пђједе ме без крува“) и љубав ће га затворити, а онај ко се тој љубави не врати живеће празно или ће живети туђе време.

Како заборавити оног што „торбу м је носио“ и „гледо ће ће мој каменчић у пиљкању“? Није то песникиња ни скрајнула, она поетички изражава осећања, говор и замишљене доживљаје који су собом створени и особеним и једноставним, искреним језичким говором изговарали, а они нису

празнина но су пунина духа чија свест из сатире прелази у мудрост опирајући се, често, књижевно-језичком стандарду. Но близак нам је сваки израз, а књигу прати и речник за потребне појаснице архаичних и локалних речи јер, поетички говор Јагоде Кљаић иде даље од особености простора на коме ствара. Скоро да нема важније животне ситуације пре свега у окружењу села да о њему Кљаићева није песниковала – од детињства до обавитље тишином. Отуда и посвета на почетку књиге: „Заувијек отишлима / одлазећима / онима који долазе.“

Збирка песама „Са друге стране штреке“ је „примарно елементаран акт одбране пред реалним постојањем као испражњеним мјестом егзистенције, односно она се објављује пјесничким искуством које је настојало себе коначно учинити видљивим, барем себи распознатљивим.“⁴

И сва чијања, и живот „у кући пуној чељади“, као да се обнављају иза видљивих песничких знакова и говора, као да нису отпеване последње арије банијске, још оне „у ушима звоне“ јер, тамо је остао ћаћа и матер а негде и маћија. Остале су и многе бакине жеље и жеље давних предака, сви они канда су „у мравињаку“ и свако свој посао зна. И не зна довољно, открива Кљаићева понављајући из једног давног дијалога „први наук“:

Сине мој времена су тешка

Лажу они који кажу да боља долазе

никад сељаку добро није било.

Послаћу те на високе школе

ал дозволити нећу

да заборавиш одаклен поти-
чеш.

Метла времена, цивилизације а потом и дивљаштва, из одметнутог крвојезика, почистила је овај простор али није благо језика и душу. А сви, они из заборава, они што чинише зла и присиле, и ови чије је име Трпислав Страдаловић не смеју заборавити „крив од прамбабе“, до пра, пра, пра... јер, тамо долазимо до једне руке која нас вуче за уши и пита: – Шта то учинисте? На тај праг времена довела нас је ова поезија, а долазимо у њу са друге стране и ми који јесмо и они који из Ми бивају други јер је у њих „уљегла шарка“ коју ће мотка времена природно дотући. Но, песми је време, седељкама, ранораниоцима, раду, љубави и богатој немаштини у њој – мало је требало да човек запева и срећан буде. Ко изгуби оно мало, добије превише оног (за)мало.

Поетика књиге Јагоде Кљаић се везује за банијско село које „се разгџило“ па ни „глас сојкуле“ нема ко да чује, а „бегенисања“ тек, нема. Сва ова поетичко-временска додиривања обнављају систем вредности, како социолошке тако и антрополошке и траже смисао опстанка кроз песничко стваралаштво. Читајући ову књигу стално постављамо чудна питања на која њени јунаци одговарају нормама живота који је привидно дотрајао јер, он траје у

поезији. Ту је суштинска вредност ове књиге, над чијим рукописом су једнако забринуто нагнути и песникиња и читаоци. Они сад поново „спајају изворни говор, који је већ деценијама у нестајању, у културно-цивилизацијске оквира таквог говора и лирски дух. А лирски дух је универзалан, могло би се рећи и независан од језика, везан за општељудске емоције, чежњу, љубав, страх, жељу, радост, сусрет, самоћу, доживљај пејзажа...“⁵

На све ово Јагода Кљаић гледа као на живе слике, остављајући по страни нужне распре о узроку и последици о чему ће историја и наука дати нужно објашњење. Поезија је оспорила угасник, дала свему светло и првотни облик. Она, „као и књижевност уопште, међутим, као особен израз моралног бића човековог, не припада сфери моралних униვეзалија“,⁶ она је тек један непомереник и опоменик у указивању на стање. Оно у чему је ова књига, поред поетичке снаге, дала допринос нашем језичком миљеу и баштини, јесте говор чији земан (време) није прошао. Није јер, није се заборавио.

Књига Јагоде Кљаић иде у оне ретке и важне бисере језика, обичаја и нарави, из једног времена у безвременје и моје овлаш прочитавање биће бар зрнце у односу на сва нова тумачења и могуће углове прогледавања у њу.

У Субјелу,
9. јуна 2019.

1) Др Јован Цвијић: „Из свечаног говора у својству председника Краљевске академије у Београду, поводом подношења извештаја о раду Академије за 1921. годину.“ Види у: „Даница“, Београд, 2000. стр. 83.

2) Јагода Кљаић (Глина, 1950) пише кратку прозу, поезију и књижевну критику. Објавила седам књига. Живи у Глини.

3) Јагода Кљаић: „Са друге стране штреке“, Просвјета, Загреб, 2017; Пресинг, Младеновац, 2018.

4) Др Душан Маринковић: „Непоражени човек“, предговор књизи „Са друге стране штреке“, стр. XIII

5) Др Душан Иванић: „Вијенац лирских стања“, предговор књизи „Са друге стране штреке“, стр. XIX

6) Зоран Гавриловић: „О критици“, Минерва, Суботица, 1975. стр. 34.

ТРИПТИХ

ЈУТРО

Уздихтало јутро је од радости буђења повукло сунчеве зраке танком нити навише, јер су се оне, протезале лење, уснуле, неме. Чаролија живота је тако близу надомак милих И драгих зеница у лепоти ока. Црвенкапа, новобеоградска зграда, награђивана лепотица, стоји И посматра буђење новог дана. На фасади зуб новог времена се и не назире.

Љубица и ја смо ту, на шестом спрату зграде, ишаране белом и црвеном бојом.

Усамљене смо, храбрице И јуначине упућене једна према другој. Дистанциране И одвојене од света, великог И малог, доброг и лошег, веселог и тужног, шареног и сивог.

На земаљској лопти, која око сунца се окреће, много људи има. Има, а опет смо сви сами, мање или више.

На земаљској лопти тој живе и народи различитих боја: беле, благорумене, жуте, црвене И црне боје коже. Ту је И инаша родбина, ту су И пријатељи, другари, познаници. Када су нам потребни, нема их нигде, или само понегде.

Нема ни успешних, или имање успешних адвоката да, заштите наша права од насиља различитих. А где су хумани, драги лекари? Где су бизнисмени заузети, згртачи новца законитим И незаконитим путем? Они? Па имају они свој посао, главни животни циљ, треба да стигну до обожавањег И узвишеног, материјалног, тако важног и само тог понегде И нечег другог.

Сви су они су тик ту поред нас, нису са нама, нема их, или су ту, па нестану, губе се, мање или више, не помажу или бар не како треба. Речима својим негативним, не знајући и не размишљајући,

померају нас и поред наших тешкоћа.

Изроне, међутим, изненада, ниоткуда И неочекивано снажне руке неке племените, вину вас И дижу и поред тешкоћа ваших, у сводове неба бескрајнога, у морске дубине смирујуће плаве, И зеленим лишћем затрпане крошње дрвећа раскошнога.

Благо вас дотакну позитивне силе те, мазе вас ветром као руком својом. Тада схватите да у невољи својој ипак нисте сами. Ту са вама су неки племенити, обдарени И одабрани да вам покажу доброту своју. Бићете ви дирнути бригом том, схватићете реалност И смисао битисања вашег, отргнућете се од мрака прошлости полако, на танушним, па све јачим одразима стопала кренућете у будућност светлим путем.

САМА

Идана сам. Неколико ружних оковима свога тела, око главе, руку, ногу, заробљена И здробљена у вртологу дешавања, усамљена у ћошку спаваће собе као једини срамни кривац, плачљивог суморног погледа на збивања.

Камени, бетонски простор, силе и љубичастотамне боје.

Реалност за мене постаје незнаница, странпутица, криви пут, трусно тле на којем стојим на танушним ножицама. Честице прагматичности моје, распршене су у простору, не виде се, чак не назире.

Краичком ока, ипак назирем светло које се окреће, гура, иде па стане, окрене пут свој на десну или леву страну, запне па настави. Успева да пређе бедем, узак простор, кроз тек раширене завесе одшкринутог прозора тог, који вапи за првим јутарњим сунцем, топлином И сјајем његовим, а чез-

не и за миловањима тим тако неопходним И потребним.

Усамљени зраци бојажљиво се појављују, касније све храбрије И храбрије, један па други, улазе у собу моју, све бројнији су.. Стопе њихове стидљиво почињу да обасјавају зидове спаваће собе моје те.. Снагом ума мога борбенога соба искри зрачи, почиње да сјаји..

ЉУДИ СУ

Људи су чудо. Нерасположени, џангризави, ситничави, неупослени, незапослени, докони, женомрсци, заговорници апартхејда, бисексуалности, противници проституције, расисти, антагонисти увек усмерени на рушење новог И прогресивног, заговорници И загробног живота... и још много различитих људи тих..

На свету овом великом и широко, различитих људи има. Требало би они да се воле, друже И И помажу, да буду пријатељи један другоме.

Често се дешава да злоба око њих постоји, они један другоме некада јаму копају, ногу постављају као препреку неку. Завист расте, цвета и буја као коров најсрашнији.

Ту одмах негде наилази, налази се пакост, као фурија нека, лети И изнад црепом обложених кровова наших.

Одмах, надомак ту је И љубомора, која као гладна кучка улицама хара, и тражи цвећара, који је младунце њене отео неког дана пре.

Праве проблем, људи, тамо где се ни назрети не могу. Компликују већ замршене односе неке. Супруг, супруга, девер, јетрва, свекар, свекрва, таст, ташта, зет, снаја, врте се у кругу зачараном.

Нису свесни људи колико су некада неправедни, зли, себе не виде у одразу чистоме у огледа-

лу поред врата. Лик свој јасно виде, ал га не сагледавају И неће га видети никада. Заслепљени су собом и себичношћу својом, ситне су им душе њихове, неспособне разумевање да поклоне, саосећање да пружи, помоћ да пружи.

Има, међутим, људи другачијих, позитивних, ведрих, насмејаних, саосећајних, спремних да увек помогну. Њима можете да отворите душу своју чемерну и јадну, исплакану И напаћену. Можете да се растеретите, да не носите мисли своје тешке сами. Подршку има-

те у несебичним, добрим људима тим.

Они су светлост, узданица ваша, олакшавају ваш пут ка циљу задатом, дају вама снагу, веру, љубав и наду.

Александра ТАСИЋ КАЛУЂЕРОВИЋ

СЕЛО ЗОРИЦА

Мајско предвечерје. Сунце се млагано и лијено спушта према Ивици. Корак по корак. Не жури му се. Али зашто би напуштало ову Божију љепоту. Ово зеленило, овај опојни мирис цвијећа и позног бехара. Обасуло га је неко руменило, па подсјећа на обрашчиће дјевојчице. Ова црвен обећава лијеп наредни дан. Речено је: црвено вече добро јутро рече. Али- размишља нена Џемила- дан је варљив. Ко зна какав ће сјутра бити. Изаћи ћу ја да мало огријем ове старе кости. По некој навизи узме рудењак и прекри се по леђима. У десној руци јој је штап, а лијевом се придржава за зидове. Предкућом затече тројицу младића, свога унука и његова два другара. Играју карата. Кад видје нену, унук Харис устаде и принесе јој столицу. Ону њену трножну, санаслоном за руке. Чим је смјести у столицу, Харис ће раздрагано: „Нено, одавно си ми обећала да ћеш ми објаснити зашто се ово наше село зове Зорица. Знам да је Зорица српско дјевојачко име. Значи ли то да су овдје некад били Срби и да је село добило назив по некој дјевојци Зорици? Причај нам то; ево то интересује и моје другаре.“

„Е, срећо моја, нена је стара и позаборавила је ако је некад нешто и знала. А ко је живио у овом селу- то ти не знам. Свијет је стар, народи су долазили и одлазили. Вјерујем да су ту некад живјели и Срби, само не вјерујем да је село добило назив по имену неке дјевојке. Ја мислим да је добило назив по љепоти зоре када свиће. Нијесам много путова-

ла по свијету, али ово куда сам ишла и што сам гледала, ниће зора не свиће тако лијепо као овђе. Мој синак, ти дуго спаваш ујутру, а вјерујем да тако раде и ти твоји јарани, па нијесте никадосјетили љепоту зоре и љепоту раног устајања. Ја мислим да ниће у овом божијем дуњалуку изјутра тако не мирише харија, ниће тако лијепо не пјевају птице као у нашем селу. Стотине птичијих гласова се слије овђе у наше село. Да си само некад чуо, додуше нијесам ни ја него два-три пута, а ево ми је пасало осамдесет година, како се натпјевавају ови наши пијевци и тетријерб одозго из шуме. Да си некад видио како се зором играју вјеверице по овом дрвећу, како прескачу с гране на грану и с как-

вом радошћу очекују излазак сунца, онда би, мој синак, знао што нам се село зове Зорица.“

Није тешко било примијетити неку чудну смјесу радости и сјете на старичином лицу. Радости што ево још један дан ужива у љепотама свога села, љепотама природе, али и сјете, јер је осјећала да њена свијећа догоријева, да и њен дан, попут оне сунчеве љепоте, нагиње заласку.

Момци се захвалише нени на овој причи. Обећаше јој да ће већ ујутру поранити зором да и сами осјете ту љепоту.

„Варате образа ми; и ујутру ћете ви спавати до попаска“, осмјехну се нена.

* * *

Прошле су двије године од овог разговора. Џемила је и тог дана изашла пред кућу. У рукама је носила неку шерпицу и гласно дозивала неког Лимуна и Баја. Према њеној кући је ишао стасит момак, широких рамена и чврста корака. Из очију му је, учини се Џемили, сијевала ватра. Назва старици добро јутро и упита је, не баш њежно, кога то зове.

„Ама, имам два кера, Баја и Лимуна, па сам им, ево, понијела неких сплачина да им улијем. Чуди ме је су ово, што ми не долазе.“

„Лимун ти је већ код коритарече непознати младић- а Баја ће ти доћи вечерас.“

Баја Пивљанин је те ноћи дошао са својом дружином и спалио село. Од лијепе Зорице остале су рушевине и пепео.

Момчило ГОЛИЈАНИН

Биоенергија

POLARITY ТЕРАПИЈА ТЕРАПИЈА ПОЛАРИТЕТА

Још давне 1984. године, болест сам дефинисао као енергетски поремећај а што значи да је енергија у нама и око нашег тијела.

Иако је од тада прошло више деценија, већини људи идеја о постојању животне енергије дјелује као теорија из области научне фантастике. Морам рећи и то, да невидљива сила или животна енергија покреће све живо и постоји у људској цивилизацији од самог њеног настанка. Животну енергију стари Индијци су звали Прана, а домороци Тахитија звали су је Мана.

Стари Египћани Ур хека и животну силу су сматрали магијском снагом. Стари Кинези су животну енергију звали Чи и тврдили су да она кружи кроз тијело тачно одређеним каналима, дуж којих постоје одређене тачке на којима се енергија посебно концентрише(сакупља),

Средњевјековни окултист, лекар и филозоф Парацелзус енергију је називао Муниа.

Алхемисти су говорили о виталном флуиду. Амерички истраживач познат овдашњој јавности Вилхелм Рајх животну енергију назива органском, конструише и једноставне уређаје чији је састав комбинација органских и неорганичних материјала, а који,наводно, акумулирају животну енергију из простора и као такву могао је користити за исцјељење, а у многим ситуацијама долазило је до побољшања квалитета живота.

Руски истраживачи, парапсихолози, животну силу су назвали Биоплазма, односно Биоенергија и тај назив користимо и данас.

За разлику од слабе и јаке нуклеарне силе, електромагнетне силе, те гравитације, животну силу(енергију) није лако експериментално истраживати. Један од система који одлично демонстрира чудо човјекове животне енергије, јесте такозвана Polarityтерапија, што би могли превести и као терапија поларитета.

Терапија поларитета заснива се на принципу да сваки постојећи објекат и организам у универзуму има два пола.

Као што Земља и Сунце имају сјеверни и јужни магнетни пол, тако их има и наше тијело.

Позитиван пол на врху главе и негативан пол на дну тијела.

Десна страна тијела позитивна, а лијева негативна. У многим традицијама задржало се вјеровање да је десна страна повезана са свјетлошћу и даном, а лијева са тамом и ноћу.

Наиме, теорија исцјељења употребом биоенергије генерално каже да већина болести настаје због прекида, односно блокаде у спонтаном, природном току животне енергије кроз организам.

Блокаде могу имати разне узроке, а најчешће психичке природе.

Када се ток животне енергије поново успостави може доћи до исцјељења.

Савремену терапију поларитета уобличио је дрРандолф Стоун, рођен 1890. године у Аустрији. Сматра се зачетником теорије поларитета.

Као емигрант, рано одлази са оцем у Америку и настањује се у Чикагу. Постао је киропрактичар, а подучавао је остеопатију и натуропатију, те држао приватну љекарску праксу од 1914. до 1972. године.

Др Стоун је био незадовољан западним приступом лијечењу, разочаран у модерну медицину, одлучно се посвети изучавању акупунктуре и хербологије у Француској.

Често би одлазио на исток да би научио разне технике масаже.

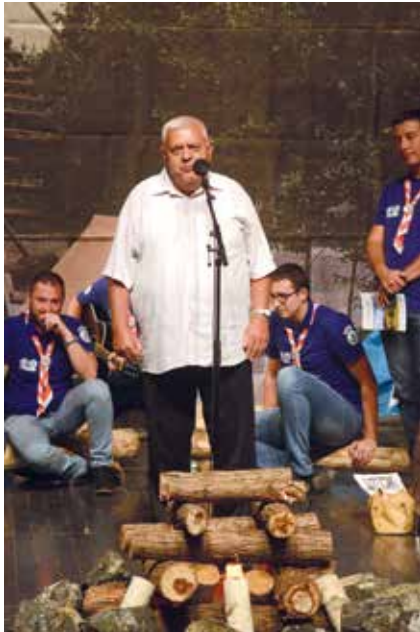
Све те спознаје и разноврсне технике упутиле су га у комплексну науку о човјевом енергетском, невидљивом тијелу.

Др Стоун је све оно што је научио боравећи на истоку, постепено интегрисао у једноставан, примјењив систем близак западном човјеку и тако је настала терапија поларитета.

Вито БОЈКОВАЦ,
биоенергетичар

Педесет пет година Књижевних сусрета на Козари

Јубилеј у сјени прећуткивања

Иако су овогодишњи, 47. Књижевни сусрети на Козари, сигурно најстарији на овим нашим просторима те врсте, прошли с потребом да се обиљежи 55 година постојања ове манифестације, организоване као Скуп младих писаца „Козара 64“ те 1964. године, као да је ко зна због чега та чињеница имала смисао прећуткивања јубилеја. Истина, одржана је манифестација „Цртице из прошлости“ која је окупила живе учеснике тих првих сусрета,

а организовао ју је Удружење за очување традиције Приједор, та приредба приређена у овдашњем Позоришту Приједор уз бројну публику, на којој је предатвљена јавности публикација Владимира Крчковског „У срцу Козара“ с поднасловом Скуп младих писаца „Козара 64“, али као да није имала ама баш ништа са уобичајеним програмима Књижевних сусрета на Козари. Чак ни један од учесника „Цртице из прошлости“, иако је ријеч о знаним писцима, није имао мјеста учешћа у том дијелу козарских пјесничких сусрета. Тако је, ваљда, мислио Организациони одбор Књижевних сусрета на Козари, а можда и неки појединци који се годинама врте у овој манифестацији и „осмишљају“ је по сопственој памети.

У програму „Цртица из прошлости“ учествовали су, првенствено извиђачи-група музичара из Удружења за очување прошлости Приједор, који су на сцени импровизовали логорску ватру баш онакву каква је била и на првим сусрета прије 55 година, затим писци-учесници тих првих сусрета Приједорчани Владимир Крчковски, Миле Мутић,

Требињац Радослав Милошевић, Херцеговац из Новог Сада, Божо Милошевић, Бањалучани Стевка Козић-Прерадовић и Ранко Прерадовић, те домаћин, градоначелник Приједора, Миленко Ђаковић. Публикација „У срцу Козара“ садржи текст о тим, првим сусретима, затим стихове неких од учесника, попут народних хероја и књижевника Раде Башића, културног посленика и писца Александра Аце Нејмана, Авде Мујкића, Стевке Козић Прерадовић, Миле Мутића, Радослава Братића, Радослава Милошевића, Боже Милошевића, Милоша Милојевића, Владимира Крчковског и Ранка Прерадовића.

Р.Пр.

Миле ЛИСИЦА

КАДА ЉУБАВ НИЈЕ БИЛА САМО РЕЧ

Она шета у ципелама од алги
Излегла се из камена
Побегла незаинтересованом лишћу јесени
Шета градом у капутима украденим од дрвећа

Она је почупала косу небу
Смеје се на страницама заборављених књига
У мрежама за лептире тражи мрак дрвећа
Да јој се небо пуно звезда падалица споро гаси

Она је у сну јагода море
Сладак мирис соли
Месец растопљен у води што чека брод
На који не лају само рибе

Она је киша на кожи жирафа
Траг авиона у документарцима о изгубљеном небу
Хоризонти у магли
Фатаморгана у свом најбољем издању

Она је фотографија
Блатњаве боје
Из времена када љубав није била само реч

МРВА

После љубави
Зар нисмо слични ружама

Неко увене
Неко настави да цвета

А неко
Неко се скупи у мрву
И ту чека до новог пролећа

Књижевне награде:

Књижевна награда „Чучкова књига“ за 2015. годину коју додељује библиотека „Бранко Чучак“ из Хан Пијеска за књигу „Два метра тишине“.

Ужи избор за књижевну награду „Бранко Марчета“ за 2016 годину коју додељује Друштво књижевника „Снага ријечи“ из Приједора за књигу „Два метра тишине“.

На 27 Међународном фестивалу песника у Суботици „Панонски галеб 2016“ са песмом „Сан о сунцу“ освојио прво место за писце из иностранства.

На 16 Међународном фестивалу песника у Мркоњић Граду „Пјесма над пјесмама“ 2017 године његова песма „Ако ме једном потражиш“ проглашена је за најлепшу љубавну песму на тему конкурса.

Ужи избор за књижевну награду „Милорад Цумбо“ 2016 и 2017 године коју додељује Књижевни клуб „Саборник“ из Перта, Аустралија.

На конкурс „Љубав и вино - вечита инспирација“ 2018 године који организује

„Удружење песника Србије - Поезија СРБ“ освојио друго место са песмом „Она потајно мрзи лептире“.

На 17 Међународном фестивалу песника у Мркоњић Граду „Пјесма над пјесмама“ 2018 године његова песма „Да ли памтиш моје име“ је проглашена за најоргиналнију љубавну песму на тему конкурса.

Побједник такмичења за љубавну поезију поводом Валентинова у организацији портала Очаравање и часописа Sapphoart са песмом „Колико је љубави тебе стварало“ (Хрватска 2018)

У Италији на конкурс Premio internazionale di Poesia Pablo Neruda – Città di Capri 2018 године освојио прво место са песмом „I MISS YOU SO MUCH“ -Тако ми недостајеш.

На трећем фестивалу завичајне поезије САВЕЗА СРПСКИХ УДРУЖЕЊА СЕВЕРНО-БАЧКОГ ОКРУГА у категорији страни аутори са песмом „Медна“ освојио прво место (Србија 2018).

Добитник књижевне награде „Милорад Цумбо“ за 2018. годину Књижевног клуба „Саборник“ из Перта, Аустралија.

О аутору

Миле Лисица рођен 5.августа 1986. године у Кључу. Детињство провео у селу Медна поред Мркоњић Града. У Бању Луку се доселио 1995. године, где и данас живи. Основну школу завршио у Трну, а средњу грађевинску школу завршио у Бањој Луци. Апсолвент на Пољопривредном факултету Универзитета у Бањој Луци.

Поезију пише од петог разреда основне школе.

Објављене књиге:

Два метра тишине (поезија 2015); Када те буду врштале руке (поезија 2016); Округла јутра (поезија 2017); Кас са звездама (хаику поезија 2018 превод на: руски, енглески, италијански и њемачки језик); Изабране песме (звучно издање 2017) ЈУ Специјална библиотека за слепа и слабовида лица Републике Српске, Бања Лука.

На 10 Међународном конкурс „Љубав и вино - вечита инспирација“ књижевног клуба из Крушевца 2019 године освојио друго место са песмом „Јесењи болеро“,Србија

На 18 Међународном фестивалу песника у Мркоњић Граду „Пјесма над пјесмама“ 2019 године добио награду „Златна пијесма – триптих“.

На Међународном конкурс хумора и сатире у Мркоњић Граду 2019 године мој афоризам проглашени за најоргиналнији афоризам.

На Међународном конкурс „LA VOCE DEI POETI“ ROMA , 2019 године освојио друго место са причом „Мајка“,Италија

На Међународном конкурс за најбољу газелу освојио треће место са газелом „ Усамљена птица“ ,Хрватска 2019 године.

На Међународном конкурс поезије „Панонски галеб 30“ освојио треће место са песмом „Ако угасим телевизор“, Србија 2019 Лауреат књижевне награде «КИПРИЈАНОВ КЛАДЕНАЦ 2019» са песмом «Фотографија из времена када љубав није била само реч»,Србија.

Заступљен у близу стотину зборника, панорама и избора поезије.